

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta pedagogická

Katedra výtvarné kultury

**INSTRUMENTY, MATERIÁLY, TECHNIKY
A NÁMĚT VE VÝTVARNÉ VÝCHOVĚ
PŘEDŠKOLÁKŮ**

Bakalářská práce

Petra Lysáková

Předškolní a mimoškolní pedagogika

Učitelství pro MŠ

Vedoucí práce: PaedDr. Rudolf Podlipský, Ph.D

Plzeň 2015

Prohlašuji, že jsem vypracovala bakalářskou práci samostatně s použitím uvedené literatury.

V Plzni 15. dubna 2015.

.....

vlastnoruční podpis

Chtěla bych poděkovat svému vedoucímu bakalářské práce, panu PaedDr. Rudolfu Podlipskému, Ph.D, za cenné rady, věcné připomínky a vstřícnost při konzultacích a vypracování této práce.

Obsah:

Anotace	2
1. ÚVOD.....	3
2. TEORETICKÁ ČÁST	4
2.1 Výtvarná výchova a její prostředky	4
2.2 Pojetí výtvarné výchovy.....	6
3. PRAKTICKÁ ČÁST	9
3.1 Použité metody.....	9
3.2 Co nabízí literatura?	10
3.2.1 Vybavení třídy pro výtvarné činnosti.....	10
3.2.2 Instrumenty a materiály.....	11
3.2.3 Techniky.....	15
3.2.4 Náměty	19
3.2.5 Vztah námětu a techniky	24
3.3 Výzkumná sonda v mateřských školách	24
3.3.1 Dotazník	24
3.3.2 Rozhovor	31
3.4 Komparace	35
4. ZÁVĚRY.....	39
Résumé	40
Použitá literatura	41
Seznam grafů a příloh	43
Přílohy	

Anotace

V bakalářské práci se zabývám výtvarnými instrumenty, materiály, technikami a námětem u předškolních dětí. Předmětem této práce jsou pomůcky a techniky pro plošnou a prostorovou tvorbu. V teoretické části je uvedena výtvarná výchova obecně a pak i pár jejich pojetí. V praktické části jsem udělala rešerši, ve které je popsáno vybavení tříd, nástroje, materiály, techniky a námět ve výtvarné výchově v mateřských školách. Poté jsem pomocí dotazníků a rozhovorů zjistila, jak se shoduje literatura se skutečností. Výzkumná šetření jsem provedla s učitelkami mateřských škol v Plzni.

Klíčová slova: výtvarná výchova, výtvarné instrumenty, výtvarné materiály, výtvarné techniky, výtvarný námět, mateřská škola

In bachelor's dissertation I apply one's mind to instruments, materials, techniques and subject applied art by preschool children. Subjects of this dissertation are aids and techniques for area and spatial creation. In theoretical part is stated art in general and after that some art conceptions. In practical part I did research, in which is described equipment in classes, instruments, materials, techniques and subject in art in kindergarten. Then I discovered by questionnaires and interview, how literature is identical to reality. I did research inquiries with teachers in kindergartens in Pilsen.

Key words: art, instruments applied art, materials applied art, techniques applied art, subject applied art, kindergarten

1. ÚVOD

K výběru tohoto tématu k bakalářské práci mě vedlo to, že jsem vždy měla k výtvarné výchově blízko, navíc se chci stát učitelkou v mateřské škole, tak jsem si chtěla trochu zmapovat, jak na tom jsou s výtvarnou výchovou ve školkách, nebo alespoň s jejím vybavením a nápady pro ni. Výtvarné výchově v mateřských školách není doposud věnována taková pozornost, kterou by si zasloužila. Některými jejími dílčími tématy zaměřenými na předškolní děti se ve svých závěrečných pracích zabíraly např. Veronika Janská, Petra Molíková, Romana Patáková, Alena Scherlingová a Jana Kočendová. Tyto práce byly na téma *Povědomí učitelek o využití alternativních technik v předškolním vzdělávání, Prostorová tvorba v předškolním vzdělávání, Využití netradičních materiálů ve výtvarné výchově předškoláků a mladších školáků, Grafické výtvarné techniky v mateřské škole a Námět, obsah a forma dětských spontánních kreseb současných předškoláků a dětí mladšího školního věku.*

Tato práce se zabývá výtvarnými instrumenty, materiály, technikami a náměty, které jsou uplatňovány ve výtvarných činnostech v mateřských školách. Z výtvarných způsobů uchopení námětů jsou vynechány časoprostorové aktivity typu land-art a akce, protože se s nimi ve školkách příliš nesetkáváme. Cílem práce je zmapovat nabídku zmíněných instrumentů, materiálů, technik a námětů v dostupné literatuře a porovnat ji se stavem v praxi plzeňských mateřských škol.

V teoretické části je na úvod popsána výtvarná výchova a její prostředky, do nichž spadá většina hlavních pojmů této práce. Dále jsou zde uvedena některá pojetí výtvarné výchovy, se kterými lze pracovat. V praktické části jsem nejdříve popsala metody, které jsem v ní použila a to rešerši, dotazník a rozhovor. Poté následuje rešerše, kterou jsem vytvořila z literatury týkající se vybavení, nástrojů, materiálů, technik a námětu ve výtvarné výchově předškoláků. Dále je popsán dotazník a rozhovor a co jsem těmito metodami zkoumala. Nakonec je srovnání literatury s výsledky dotazníků a rozhovorů.

2. TEORETICKÁ ČÁST

Tato kapitola je uvedením teorie do následné praktické části. Je rozdělena do dvou podkapitol, přičemž v té první seznamuji s výtvarnou výchovou a jejími prostředky a v druhé jsou nařknuta některá pojetí výtvarné výchovy. Nejdříve jsem vymezila výtvarnou výchovu, aby se potvrdilo, do jaké oblasti tato práce spadá. Je zde i rozdělení výtvarných prostředků, do nichž pak následně instrumenty, materiály a techniky spadají. Avšak pak je zde náhled na některá pojetí výtvarné výchovy, aby šlo vidět, že existují i jiná než to, s kterým se nejčastěji setkáváme.

2.1 Výtvarná výchova a její prostředky

Zde jsem si vybrala text od Hazukové (2011), jelikož je zaměřen na předškolní vzdělávání. Z něj jsem nejdříve vypsala obecnou charakteristiku výtvarné výchovy a pak její prostředky, protože do nich spadají i výtvarné instrumenty, materiály a techniky.

Výchova je v pedagogickém kontextu spojována s dlouhodobým procesem záměrného působení vychovávajícího na vychovávaného, směřujícím k předem vytyčeným cílům – rozvoji žádoucích dispozic. Toto působení je uskutečňováno s využitím předem zvolených prostředků, jako jsou např. obsah (učiva), úkoly, metody, instrumenty atd.

Přívlastek „výtvarná“ může mít dva významy:

1. Význam technický – souvisí s využíváním speciálních prostředků působících hlavně na zrak a hmat (tzv. vizuálně-haptických prostředků). Výtvarnou výchovu tak odlišuje od jiných, např. literární, hudební, dramatické, pohybové aj., které pro svou realizaci využívají jiných prostředků. Podobně tomu je i v odlišení uměleckých oblastí.
2. „*Význam hodnotící – vypovídá o zvláštní, slovy obtížně vyjádřitelné (definovatelné) vlastnosti předmětů či jevů, o jejich*

specifické kvalitě ve využití a účinu těchto speciálních prostředků. „Výtvarné“ je zde opakem „nevýtvarného“ či „ne-výtvarného“ (např. technického) vnímání zobrazení skutečnosti, např. při zachycení části bytového interiéru jako obrazu (zátiší) a zobrazení téhož výseku skutečnosti v rovnoběžném promítání.“ (Hazuková, 2011, str. 33)

I v mateřské škole je výtvarná výchova procesem záměrného působení na dítě speciálními prostředky a plní své obecně vzdělávací i speciální funkce. Tento proces má své cíle, učivo, obsahy, prostředky a systém, které se projevují v plánech.

Výtvarná výchova se uskutečňuje za pomoci výtvarných činností. Výtvarné činnosti jsou zároveň součástí jejího obsahu i jejím prostředkem. Činnosti, označované jako výtvarné, jsou vlastně činnosti s výtvarnými prostředky.

Výtvarné prostředky

1. Prvky výtvarné řeči (izolované elementy výtvarné skutečnosti) – bod, linie, barva, plocha, hmota, objem, světlo, struktura, prostor aj.
2. Vtahy mezi elementy (principy jejich uspořádání) – symetrie a asymetrie, rytmus, kontrast, harmonie, dynamičnost a statická, stabilita či labilita aj.
3. Výtvarné symboly (významy, které se odhalují ve výtvarných formách a které jsou závislé na obraznosti, představitosti, fantazii jak tvůrce, tak diváka)
4. Procesy tvorby (způsoby proměny skutečnosti) – napodobování, náznak, nadsázka, zjednodušení, idealizace, parafráze, stylizace, personifikace aj.
5. Materiálně-technické prostředky realizace:
  - a) výtvarné techniky (techniky umožňující výtvarnou tvorbu plošnou i prostorovou) – malba, kresba, otiskování, modelování, konstruování aj.

- b) výtvarné instrumenty (nástroje pro výtvarné činnosti) – tužka, štětec, suché pastely, nůžky aj.
- c) výtvarné materiály (všechny materiály použitelné ve výtvarných činnostech plošných i prostorových) – různé typy papírů, textil, krycí barvy pro malbu, průsvitné pro kolorovanou kresbu, keramická hlína aj.

Materiálně-technické prostředky umožňují vytvořit viditelné a hmatatelné formy výtvarného sdělení (prostřednictvím výtvarných elementů, jejich vztahů v procesech tvorby a symbolů). Jejich znalost a dovednost s nimi zacházet, tzn. i schopnost jejich vhodného výběru, je nezbytnou součástí „učiva“ výtvarné výchovy.

(Hazuková, 2011)

2.2 Pojetí výtvarné výchovy

Zde jsou vybraná některá pojetí výtvarné výchovy. Ve všech se však využívají výtvarné instrumenty, materiály, techniky a námět. Tedy je jedno, jaké metody výtvarné výchovy použijeme, ale bez výtvarných forem ji těžko zrealizujeme. Nakonec záleží i na učiteli, jakým směrem výtvarnou výchovu povede a jaké metody a prostředky zvolí.

K popisu a pojmenovávání pojetí výuky je možné přistupovat z mnoha různých pohledů. Jeden z nich navazuje na tradiční přístupy k výtvarné výchově. Základem modelu, který umožňuje popis a typologii pojetí ve výtvarné výchově, jsou dvě myšlenkové osy. První, vertikální osa, leží mezi póly proces a produkt. Druhá, horizontální osa, spojuje póly transcendence, tj. přechod z roviny vnímání do roviny pojmenování a inscenace, tj. akce, jednání. Cílem transcendence je porozumění, jejím typickým znakem je distance od zážitku. Za to u inscenace je cílem prožitek a jejím znakem je naopak identifikace se zážitkem. Kolmé osy mezi póly vytvářejí kříž, který vymezuje čtyři typy pojetí výtvarné

výchovy. Jejich pojmenování je metaforického charakteru: slavnost, magie, zasvěcení a terapie.

Slavnost je pojetí, v němž převažuje spontaneita. Výsledek není důležitý, jde především o radostné aktivity ve stejně naladěném společenství. Typickým příkladem jsou akce typu happening a events, nápodoba mytických slavností apod.

Magie je pojetí, v němž převažuje důraz na výsledek výtvarné činnosti. Práce vznikají v prostředí připomínajícím obřad, jehož kvalita závisí na specifickém vlivu učitele. Děti pracují spontánně, avšak v jakémsi transu podmíněném kouzlem osobnosti učitele. Příkladem jsou výtvarné „dílny“ sjednocené učitelem.

Zasvěcení je pojetím, v němž převažují rozebírající přístupy. Je na něj nahlíženo z hlediska výsledku a ten je pak sám podrobován analytickému hodnocení. V direktivní variantě jsou děti zasvěcovány do tajemství řemesla. Hodnocení je zaměřeno na to, jak to příště udělat lépe. V komunikativní variantě jsou zasvěcovány do tajemství oboru. Hodnocení je spojeno s otázkou „Proč?“.

Terapie je pojetím, v němž převažuje u jednotlivců zájem o specifickou výtvarnou činnost. Na proces, s nímž bylo dosaženo nějakého výsledku, je nahlíženo jako výpověď o tvůrci. Hodnocení je oslabeno, důležité je srovnání bez upřednostňování, poznávání sebe sama prostřednictvím svých prací.

Každé z těchto pojetí má ve výtvarné výchově svůj smysl a samo o sobě nepodmiňuje kvalitu psychodidaktického procesu. Výrazná preference jednoho typu pojetí může vést k zúženým výchovným nebo vzdělávacím důsledkům.

(Slavík, 1993)

Artefiletika

Artefiletika je rovněž výchovné pojetí, avšak založené a budované zprvu ve výtvarné výchově. Název artefiletika je složen ze dvou částí – první odkazuje na umění a arteterapii, druhá na filetický přístup ve výchově, kde je intelektový rozvoj úzce spjatý s rozvojem emočním a sociálním. Artefiletická koncepce bere zřetel na osobní zkušenost žáka a na

heuristické pojetí vzdělávání (tvořivé myšlení, které podporuje tvůrčí výrazové procesy a vede ke kulturnímu a sociálnímu poznání).

Co se týče metod, je artefietika založena na dvou navzájem spjatých aktivitách: a) exprese – výrazového tvůrčího pohledu a b) reflexe – náhledu na to, co bylo zažito a vytvořeno. Výrazový projev v podobě umělecké aktivity poskytuje dětem příležitost k vyjádření jejich vlastních zkušeností, přání, citů aj. Dialog se rozvíjí kolem výrazových projevů a nalézá v nich svou motivaci. Přináší mnoho možností k reflektivnímu poznávání a přemýšlení. Je na učiteli, aby k dialogu vybízel, podporoval jej, a hlavně aby jej začleňoval do širších kulturních a poznávacích souvislostí. Reflexe v artefietice obsahuje ještě dvě neoddělitelné složky: 1) zpětný pohled tvořícího a prožívajícího dítěte na své vlastní aktivity, postoje a záměry, 2) porovnávání vlastního zážitku se zážitky ostatních dětí. V čem se shodujeme a v čem se naopak lišíme – to jsou otázky, které otevírají dialog a měly by vést k novému poznání.

Důraz na zasazení osobní reflexe do širších poznávacích a kulturních kontextů je to, co odlišuje artefietiku od navyklé výchovné praxe. Kromě toho je vedena snahou povzbuzovat psychiku a předcházet jejímu nebo sociálnímu selhávání. Tedy slouží jako tzv. pozitivní prevence psychických nebo sociálních poruch.

(Slavík, 2001)

Učitelovo pojetí výtvarné výchovy je souhrnem jeho představ o tom, jak významné místo zaujímá výtvarná výchova v systému výchovy a vzdělávání, co a proč je v ní důležité, za jakých podmínek a jakými prostředky se má uskutečňovat. Východiskem tohoto pojetí mohou být i pedagogické dokumenty, např. osnovy, které formulují obecně cíle a obsahy. Přesto se pojetí výtvarné výchovy u jednotlivých učitelů odlišuje, promítá se do něj celá jeho osobnost formovaná všemi předchozími zkušenostmi, zejména z vlastní výtvarné práce a výtvarné výchovy jako takové.

(Hazuková, 1994)

3. PRAKTICKÁ ČÁST

Třetí část této práce je rozdělena do čtyř podkapitol, z čehož ta první popisuje celý výzkum, na co byl zaměřen, které metody jsem zvolila a jak jsem zpracovávala pořízená data. Druhá podkapitola se zabývá rešerší, v níž je obsaženo vybavení tříd, výtvarné instrumenty s materiály, techniky a náměty. Nakonec je popsán vztah mezi námětem a technikou, jelikož mají k sobě velmi blízko. Všude jsou zvoleny prostředky, které se používají v mateřských školách, protože je práce zaměřena na předškoláky. Další podkapitola se věnuje dvěma metodám výzkumného šetření, které jsem provedla, a to dotazníku a rozhovoru. Poslední podkapitola je už srovnáním literatury s výzkumy.

3.1 Použité metody

Jako první jsem prozkoumala literaturu zabývající se výtvarnou tvorbou, ve které jsem hledala vybavení tříd pro výtvarné činnosti, výtvarné instrumenty a materiály, techniky a námět vhodné pro předškolní vzdělávání. Z textů od různých autorů jsem pak udělala rešerši, ve které jsem jednotlivé pojmy jeden po druhém charakterizovala a u instrumentů s materiály a technik jsem udělala přehledy. Ty slouží ke srovnání s výsledky dotazníků. K námětům jsem zvolila příklady, které jsou určené pro předškolní děti. Ty se pak dají srovnat s rozhovory.

Pro zjištění, jak je to ve školkách s vybavením tříd, materiálními prostředky a náměty ve výtvarné výchově doopravdy, jsem použila dvě metody. Nejprve metodu dotazníku pro větší vzorek respondentů a poté ještě rozhovor s pěti učitelkami mateřských škol pro detailnější prozkoumání jednoho z těchto témat.

V dotazníku jsem si dala za cíl zjistit, jaká je vybavenost tříd pro výtvarné činnosti a jaké výtvarné instrumenty, materiály a techniky využívají učitelé mateřských škol v Plzni. Pro širší rozhled jsem oslovila státní mateřské školy, které spadají pod Plzeň-město. Soukromé školky jsem si nevybrala z toho důvodu, že ne vždy musí fungovat jako ty státní,

ať se to týká docházení dětí do školky, plánování podle jiných osnov atd. Dotazník byl v online formě, díky které bylo rozeslání rychlejší a vyplňování pohodlnější.

Ze školek, které odpověděly na dotazník, se jich poté pět losovalo pro rozhovor. Ten se zabýval výtvarnými náměty a vším kolem nich, a tím vlastně navazoval na předchozí dotazník o vybavení pro výtvarné činnosti. Rozhovor jsem si zaznamenávala do záznamového archu, který jsem si předem připravila. Byl tedy polostrukturovaný. Odpovědi nebo alespoň poznámky jsem si ihned zapisovala do netbooku, takže to nenarušovalo chod rozhovoru. Poté jsem je přepsala a zpracovala.

Pořízená data z dotazníků jsem zpracovala pomocí tabulek v Microsoft Office Excel a pro přehlednost jsem dala každou otázku zvlášť. Rozhovory jsem pro menší počet respondentů a pro různorodost odpovědí pouze porovnávala jeden od druhého.

3.2 Co nabízí literatura?

V této podkapitole je již zmíněná rešerše, kterou jsem vytvořila z knih zabývajících se výtvarnou výchovou. Tedy konkrétně vybavením tříd pro výtvarné činnosti, výtvarnými nástroji a materiály, technikami a námětem využívaných v mateřských školách. Ty jsou zde postupně popsány a u některých jsem dokonce vytvořila přehled, ve kterém jsou pomůcky a techniky, které jsou vhodné pro předškolní děti. Příklady námětů jsou také výběrem těch vhodných pro danou věkovou kategorii. Vztah námětu a techniky je popsán ještě zvlášť, jelikož spolu úzce souvisí. Stejně pojmy pak lze najít v otázkách dotazníku nebo rozhovoru, oba jsou k nalezení v přílohách.

3.2.1 Vybavení třídy pro výtvarné činnosti

Místnost by měla být dostatečně prostorná vzhledem k počtu žáků a dobře osvětlená. Vhodná podlaha je ta, která se snadno stírá a udržuje (např. PVC). Nejvhodnějším nábytkem jsou stolky s dostatečně velkou deskou se židlemi. Umožňují dětem práci na větších formátech papíru a

ve vícečlenných týmech. Koš na odpadky může být doplněn velkou lepenkovou krabicí (i výtvarně ozvláštněnou), do které mohou děti vyhazovat odstřížky papíru či textilu.

Jako úložné prostory na výtvarné potřeby, pomůcky a materiály dobře poslouží nízké skříňky, které mohou vytvořit souvislou linku jedné nebo více stěn. Mohou tak plnit i funkci přípravných stolků pro materiál či odkládací plochy pro výtvarné práce, pro jejich hodnocení i vystavení. Pro vystavení dětských prací se dají na některé stěně umístit (ve výšce přiměřené dětem) dvě nebo více dlouhých vodorovných lišt z měkkého dřeva, na něž se dají snadno připevnit dětské práce např. špendlíky, připínáčky, apod.

Ideálním řešením je třída s přílehlým skladem. V něm by měly být úložné prostory pro výtvarné knihy, názorný materiál a archiv dětských výtvarných prací.

(Hazuková, 1995)

Pokud je to možné, každá součást vybavení by měla mít své místo na zdi, polici nebo ve skřínce. Pro malby, kresby a tisky na papír je nejlepší skříň s velkými a mělkými šuplíky. (Smith, 2013)

Uždil (1984) dále uvádí, že dětské práce můžeme rovněž založit do zakládacích desek, které jsou označeny značkou nebo jménem dítěte. Pro vystavení dětských prací mohou také sloužit nástěnky. Ty v třídě musí být dětem zrakově dostupné, umístěné v rovině očí. Materiálem jsou většinou výtvarné práce dětí, které se svým obsahem vztahují na danou událost, téma nebo období.

(Smith, 2013; Uždil, 1984)

3.2.2 Instrumenty a materiály

Tyto dva na první pohled odlišné pojmy jsem umístila do jedné podkapitoly, protože některé instrumenty mohou být zároveň materiály. Následující přehled instrumentů a materiálů je složen z více přehledů od různých autorů. Měl by být také odrazem toho, co se v dnešních mateřských školách pro výtvarné práce používá. Ve výzkumné sondě,

konkrétně v dotazníku, jsem položila otázku ohledně nástrojů a materiálů, které se ve školkách uplatňují. Bude proto zajímavé porovnat, jestli a jak se liší praxe od teorie.

Přehled základních výtvarných prvků, instrumentů a materiálů

Body a linie: tužky, progressa, štětce, prsty, fixy, vatové tyčinky, pastel suchý, polomastný, mastný, uhel, tuš, barva temperová, vodová, drát, stuhy, provázky

Barevné plochy: štětce vlasové, štětinové (kulaté, ploché) různých šířek stopy (číslováno sudými čísly), molitanové houbičky, krycí barvy (temperové), transparentní barvy (vodové, barevné tuše), barevné papíry (tapety, dekorační, obrázky z časopisů), textilní odstřížky

Prostor: různá „tvořítka“ pro tvarování modelovacích hmot, nástroje k působení reliéfních změn (prsty, špejle, vatové tyčinky), nůžky, sochařská hlína, keramická hlína, modelína, modurit, těsto, dřívka, přírodní materiál (různé plody, větve, kameny atd.), různé druhy papíru, krabice a krabičky, obalové materiály z umělých hmot, měkké kovové fólie (alobal), textilní vlákna a odstřížky

Lepidla: přírodní i umělá (klovatina, Herkules)

(Slavíková, 2003; Hazuková, 1995)

Popis některých instrumentů a materiálů

Papír

Formát a druh papíru si zvolíme podle daného výtvarného záměru. To platí jak pro kresbu či malbu, tak i v případě jiných technik. Kromě běžných druhů se dá s úspěchem využít novinový papír, balicí papír, reklamní letáky, barevné časopisy, staré tapety, kartony – tedy papír s různým povrchem, silou a barevností. Nepracujeme pouze s klasickými formáty A4 a A3, ale používáme také papíry větší nebo naopak menší. Formát lze upravovat stříháním či trháním.

(Svobodová, 1998)

Tužky a pastelky

K nejpoužívanějším kresebným nástrojům patří tužky, které se rozlišují podle tvrdosti tuhy. Pro kresbu dětí v mateřské škole jsou vhodné měkké tuhy, které zanechávají výraznější stopu už při mírném přitlaku ruky. Jsou zasazené ve dřevě, v prodeji jsou také tužky tříhranné, které se dětem dobře drží. Oblíbené pro kresbu jsou pro svou bohatou škálu barevných tónů také tužky barevné (pastelky). Mnoho rodičů dává přednost pastelkám pro jejich rychlé použití a také proto, že se děti při práci s nimi tolik neušpiní. Pro děti jsou vhodné pastelky s měkkým jádrem, aby na ně při kresbě nemusely tolik tlačit. Avšak děti pastelky užívají i k pokrývání plochy, přestože jsou prvořadně kresebným nástrojem. Pro tužkové a pastelkové kresby jsou vhodné různé druhy papíru.

Uhel

Uhlem přírodním nebo umělým kreslíme obvykle na větším formátu papíru, dobře vyhovuje drsnější strana balicího papíru. Uhel zanechává na papíře měkkou, sytě černou stopu, citlivou na přitlak ruky. Nehodí se k přesnému nebo detailnímu zpracování kresby. Můžeme kreslit hrotem i plochou uhlové tyčinky. Uhlová kresba se dobře roztírá hadříkem i prsty. Při roztírání vytváří uhel širokou škálu šedých tónů. Opravy uhlové kresby provádíme oprášením hadříkem nebo plastickou gumou. Kresba uhlem se snadno rozmazává, proto ji můžeme fixovat fixativem.

(Nedvědová, 2000)

Pastely

Křídové pastely jsou křehké a snadno se stírají. Proto hotovou kresbu nejlépe opět fixujeme. Snadno se rozmývají vodou a dobře se jimi kreslí na papír, který je navlhčený vodou s příměsí lepidla. Ten by měl být jemně drsný (náčrtkový). Křídový pastel se dobře kombinuje s mastnými pastely, tušemi a vodovými barvami. (Nedvědová, 2000)

Voskové pastely podle Lamserové (1987) lze doporučit pro práci s dětmi všech věkových kategorií, včetně předškolního věku. Výhodou voskovek je jejich barevná stálost. Práce s nimi je snadná, nevýhodou je lámavost

tyčinek. Nedvědová (2000) zase uvádí, že jsou vhodné pro přípravu podkladu pro odkrývací techniku, dobře se jimi kreslí na drsnější papír (kreslicí papír, hrubší strana balicího papíru). Kresbu voskovkami můžeme kombinovat např. s tušemi či vodovými barvami.

Používáme též polomastné a mastné (olejové) pately. Jejich barvy jsou syté a pro práci s dětmi mají tu výhodu, že se nerozmazávají. Kreslí a maluje se s nimi buď hranou, nebo plochou tyčinky. Mastné pastely se dají kombinovat s vodovými barvami, temperou nebo tuší. Pro jejich použití je vhodný hladší a tvrdší podklad.

(Nedvědová, 2000; Lamserová, 1987)

Fixy

Fixy jsou u dětí zvláště oblíbené nejen pro jejich bohatou škálu barev, ale také pro příbuznost s tužkou. Avšak nevýhodou je, že jejich stopu, která na světle bledne, nelze opravit ani ji ovlivnit přitlakem ruky. Fixy se vyrábějí v různých tloušťkách hrotu i v různých úpravách: fixy, jejichž barva se změní při smíchání s jiným barevným tónem či fixy pro kresbu na textil a sklo. Vyschlé fixy můžeme využít při práci s tuší, do které je namáčíme.

Štětce

Ke kresbě používáme kulaté i ploché štětce, které jsou k sehnání v různých velikostech. Štětce po použití vymýváme ve vlažné vodě. Při kresbě se štětec drží až za kovovou objímku. Jeho různým nakláněním, napojením barvou nebo přitlakem dosáhneme všelijakých tvarů i šířek stopy. Štětcová kresba vyžaduje hbité pohyby. Při práci otíráme štětec do hadříku. Štětcovou kresbu tuší můžeme spojit s vodovými barvami. Avšak dáváme pozor, aby kresba pod barvou neztratila svoje dominantní postavení.

Netradiční kresebné nástroje

Zajímavého kresebného výrazu dosáhneme i např. špejlí, obráceným konce štětce, vatovou tyčinkou, kouskem houbičky, starým kartáčkem na zuby, ale i vlastním prstem. Nečekané stopy zanechává hřebínek, ptačí

pírko, kutálející se kulička nebo kamínek namočený v barvě, nit nebo provázek napojený barvou, který potahujeme po papíře.

(Nedvědová, 2000)

3.2.3 Techniky

„Technika je postup zacílené činnosti, který se dá naučit a jehož znalost vede k výběru určitých nástrojů (čím to budu dělat), způsobu jejich použití (jak to budu dělat), procedurálních kvalit příslušné činnosti (jak začnu, jak budu postupovat, jak skončím) a k předjímání výsledné podoby (vzhledu), k níž tato činnost povede (jak by měl vypadat výsledek).“

(Slavík, 2004, str. 192)

Výtvarné techniky a jejich vzdělávací možnosti

Učitelky, ale převážně pak děti mají zájem o nové výtvarné techniky, nové instrumenty a netradiční materiály, které mohou použít. K výběru vhodných technik je na trhu dost publikací českých i zahraničních. Většina těchto publikací ale nezohledňuje hledisko výtvarného rozvoje a vývoje dětí. Na kompetence učitelek jsou pak kladeny větší nároky. Některé techniky se mohou zdát efektivní, ale pokud nejsou zařazeny ve vhodných souvislostech, pak jsou pouze určeny pro vnější efekt. Aby výtvarné techniky směřovaly k očekávaným vzdělávacím kompetencím, musí je tam učitelka záměrně zařadit. Ovšem předpokládá se, že zná široký repertoár výtvarných technik a dokáže s ním pracovat – posoudit možnosti nebo vhodnost techniky pro každou z výtvarných činností pro děti v MŠ (mateřské škole). Výtvarné techniky jsou prostředky realizačními, jelikož umožňují viditelné a hmatatelné výsledky. Když máme v plánu složitější výtvarný úkol, je třeba si novou techniku předem připravit. Při osvojování výtvarných technik, instrumentů a materiálů se hodně uplatňují zejména explorační činnosti – výtvarné experimenty, hry a etudy s výtvarnými prostředky.

(Hazuková, 2011)

Výběr vhodné výtvarné techniky

Pro dětské výtvarné aktivity je důležité postupné osvojení základních technik plošné i prostorové tvorby, spojenými s účinným a zároveň bezpečným zacházením s instrumenty a materiály. Smysluplné uplatnění mohou v MŠ nalézt i „netradiční“ techniky. Je však vhodné některé ponechat převážně do období krize v prepubertě a pubertě. Výběr výtvarné techniky záleží především na typu úkolu. Vychází z logiky částí tématu a z aktuální připravenosti dětí na řešení těchto úkolů. Technika má umožňovat řešení problému a ne jej komplikovat. Ne všechny techniky jsou vhodné pro konkrétní úkol, protože mohou být časově náročné. Proto je důležité, jakou technikou budou děti daný úkol realizovat. Při samostatném výběru děti neumějí odhadnout možnosti techniky, proto bychom měli ponechat výběr pouze na nich při ranních a odpoledních spontánních činnostech. Učitelka by si měla výtvarnou činnost nejprve vyzkoušet sama. Také musí myslet na to, že stejné prostředky jiných výrobců mohou mít odlišné vlastnosti. Je potřeba brát v úvahu i kontrast barvy a podkladu nebo vlastnosti povrchu podkladu.

Přehled výtvarných technik

Jak nejstarší, tak současná umělecká tvorba ukazují, že prostředkem pro vytvoření výtvarného sdělení se může stát v podstatě cokoliv z našeho přírodního i umělého okolí.

A. Postup od linie k ploše

- 1) **Kresba**: vyjadřovacím prostředkem je linie, a i když je barevná, stále je to kresba a ne malba. Může být jednobarevná či vícebarevná. Z hlediska linie a podkladu ji dělíme na pozitivní (např. černá linie na světlém podkladu), negativní (světlá linie na tmavém podkladu), nad podklad vystupující nebo zanořená (vyrytá), vznikající pomocí vykrývacích technik (voskovek), ostrá či rozetřená (např. suchý pastel).
- 2) **Malba**: hlavními prostředky jsou barevné skvrny, jejich kontrast a harmonie. V MŠ se většinou maluje barvami ředitelnými vodou, nejvhodnější jsou barvy krycí. Malovat kresbu lze i

suchým pastelem. Fixy se spíše vybarvuje a měly by být použity pouze na malé plochy.

- 3) Aplikované a kombinované techniky: např. otisknutí motivu za pomoci krycí barvy na čtvrtku či jiný podklad

B. „Přestup“ z plochy do prostoru

- 1) Plošné konstruování: např. koláž
- 2) Obdoby tradičních grafických technik: je možné využít např. tisk z desek vytvořených koláží, vlnitou lepenkou, plochy s linií vytvořenou textilním vláknem atd.
- 3) Frotování povrchů: lze použít přírodniny i umělé formy (frotáže listů, textilních materiálů, přírodního dřeva se suky, apod.)
- 4) Různé zasahování do podkladu: např. proděravění, mačkání s možností dalšího otisku
- 5) Kombinace dvou a více uvedených technik

C. Prostorové vyjádření

- 1) Plastický přístup: tvarování hmoty modelováním měkkých materiálů (např. keramická hlína, modelína)
- 2) Konstruktivní přístup: sestavování, vrstvení materiálů a objektů aj.
- 3) Další techniky prostorového vyjádření: např. obalování, tvarování muchlání aj.

(Hazuková, 2011)

Popis některých technik

Modelování

Při modelování dítě vyjadřuje své představy trojrozměrně, zdokonaluje se v manuálních schopnostech, tříbí hmatový smysl, rozvíjí představivost a technickou zručnost. Dále rozvíjí pozorovací schopnosti, paměť pro tvary a vede k hlubšímu poznávání věcí. Modelování klade větší nároky na soustředění dětí a na jejich vytrvalost. Na druhou stranu umožňuje opravovat tvar, s kterým není dítě spokojené. Cílem modelování nemá

být úplná shoda se skutečností. Je potřeba postupně rozvíjet smysl pro plně vyvinutý tvar a vést k vyjádření charakteru věcí a postav.

(Uždil, 1984)

Koláž

Tato technika vzniká vystřihováním nebo vytrháváním, kombinováním a skládáním jednotlivých prvků do jednoho obrazu. Používáme při ní především obrazový materiál (z časopisů, fotografií, plakátů). Při vytváření koláže můžeme zvolit dva postupy. Buď si nejdříve rozmyslíme, co budeme vytvářet a k tomu hledáme a doplňujeme vhodný materiál. Nebo nás nejdříve zaujmou určité prvky, pestré papíry, různé obrázky a pak z nich teprve něco vytvoříme. Koláž můžeme dotvořit kresbou nebo malbou.

Frotáž

Na podklad s výraznou strukturou položíme čistý měkký papír a třením např. tužky či voskového pastelu vyznačíme všechny vypoukliny. Pro frotáž jsou vhodné listy, kůra stromů či jiné přírodniny nebo i věci uměle vytvořené jako jsou zdi, vyryté nápisy, podrážky bot, části stavebnice nebo struktury textilie, prostě jakýkoliv reliéf, z něhož vzniknou zajímavé obrazce.

Asambláž

Práce vzniká sestavováním a skládáním různých prvků buď celých předmětů, nebo jejich částí (plastové láhve, kelímky od jogurtů, papírové sáčky, různé obaly od potravin). Ty jsou osvobozeny od původního účelu a nabývají nového estetického významu. Děti získají zájem o obyčejné věci, učí se je sbírat a vytvářet z nich novou realitu. Z jejich estetické působivosti se radují, seznamují se s tvarovou, barevnou i povrchovou strukturou materiálů a získávají zkušenosti, jak zařadit předmět do vzniklého celku. V některých případech může jít pouze o volné sestavování do prostoru bez pevného spojení.

(Svobodová, 1998)

Konstruování z odpadního materiálu

Lineární charakter zde zastupují např. špejle. Plošný charakter třeba ploché krabice a trojrozměrné kompoziční prvky zastupují mimo jiné různé obaly, láhve, sáčky atd. Objekty není třeba fixovat, materiál stačí k sobě přilepit. Obstarávání vhodných prvků není složité, lze je sbírat v domácnostech.

Konstruování z přírodního materiálu

Nejvíce využíváme ve spojení s tvarováním různých materiálů. Děti kombinují papír a jiné materiály s výtvarně neupravenými nebo jen přizpůsobenými přírodninami. Kameny, suché traviny nebo trvanlivé plody získávají v tomto spojení nové významy.

(Roeselová, 1996)

3.2.4 Náměty

Jsou jakousi „nabídkou“, inspiračním prvkem obsahu pro výtvarné zpracování výtvarného úkolu. I když je úkol formulován pro skupinu dětí, představy, které v nich námět vyvolává, jsou individuální. Učitelka by měla vždy domyslet, jestli je výtvarný námět, který ji napadne, vhodný. Pokud dítě nemá o čem vyprávět, tedy chybí mu zážitek, představa a potřeba, je úkol obtížně výtvarně zpracovatelný. Např. když učitelka zadá námět Prázdniny u moře, námět se neopírá o zkušenost všech dětí. Také je dobré, když si námět sama předem zkusí výtvarně zpracovat.

(Hazuková, 2011)

Námět a motivace ve výtvarné výchově

Nejčastěji se snažíme vzbudit potřebu dítěte přijmout námět s výtvarným úkolem motivací. Motivačním námětem se označuje dobře zvolený námět, který tuto funkci splní, pokud je zajímavě (humorně, tajuplně, napínavě) formulován. Námět v popisné formě naznačuje či sděluje, „o co v úkolu půjde“. I ten může mít motivační účinek, pokud je pro děti zajímavý, nezvyklý či budí jejich zvědavost. (Hazuková, 2011)

Dále podle Hazukové (1994) vznikají tematické okruhy (širší) a témata (užší) z námětů se společnými znaky. Tematické řady vznikají z námětů, které jsou vybrány a seřazeny z určitého záměru do logických posloupností („uspořádání kolem námětu“). Metodické řady vznikají také výběrem a logickou posloupností námětů, avšak „kolem způsobu činnosti“.

(Hazuková, 2011; 1994)

„Motivující však může být ve výtvarné výchově nejen výtvarný úkol a námět, ale také další výtvarné prostředky – výtvarná technika, instrument, materiál, metody či organizační formy.“

(Hazuková, 2011, str. 63)

Kde hledat inspiraci pro náměty?

Některé náměty mohou vycházet z aktuálních situací, ať už skutečných, nebo zprostředkovaných (např. četbou či jinými médii). Dále je učitelky mohou čerpat z mnoha nejrůznějších situací, které s dětmi zažívají denně, převážně z těch, které měly u dětí nějakou odezvu. Přinášejí je také různé slavnosti, svátky, typické jevy ročních období, pranostiky, ale také nápady dětí atd. Jednou ze strategií, jak jít „nápadům naproti“ je vytváření myšlenkových map.

(Hazuková, 2011)

Náměty ze života zvířat, ať už pohádkových nebo skutečných (např. koláže živočichů – neexistujících i těch, které mohou děti vidět a poznat), jsou velmi vděčné. Rozvíjejí fantazii a citlivý vztah k přírodě. Děti předškolního věku mohou dosáhnout mimořádných výtvarných výsledků i při obtížnějším námětu, který ale přispívá k rozšíření jejich obzorů. Záleží na těsných vztazích k zobrazenému objektu, na jeho dobré znalosti a na zaujetí pro něj. Jen za těchto předpokladů lze dospět k výkonům vysoké úrovně. I když práce vznikají na základě racionálního poznání, neztrácejí půvab i při originálním ztvárnění a mají osobitý výraz. Dalším velice častým tématem výtvarně zpracovávaným v mateřské škole je ilustrace pohádky. Děti se většinou s chutí pustí i do neobvyklých

námětů, jako jsou např. vůně, chuť nebo zvuky. Musí se jim však předložit tak, aby jim byly blízké. Dokážou se ponořit do hloubky vlastní fantazie a objevit neviditelnou skutečnost, která je obklopuje. Protože pracují citem a obvykle bez rozumové úvahy, nečiní jim to potíže. Nemají zábrany výtvarně vyjádřit to, co slyší (zvuky zvířat), i to, co neslyší („Hvězdy mají diskotéku“). Zviditelní i co cítí (vůně, zápachy) a dokážou zobrazit i vzduch (čistý, špinavý) nebo různé přírodní jevy. (Svobodová, 1998)

Příklady námětů

Následující nabídka je výtahem z knihy *Námět ve výtvarné výchově* od paní Roeselové. Vybrala jsem schválně ty náměty, které byly podle označení vhodné pro předškolní věk. Tyto příklady mohou sloužit jako inspirace k výtvarným činnostem nejen pro učitelé mateřských škol.

Tematický okruh: Vesmír

Téma: Hvězdy a planety

Náměty: Dívám se na noční nebe, Mléčná dráha, Jak kreslí a maluje slunce, Start rakety, Cizí planety, Mimoszemšťani

Téma: Planeta Země

Náměty: Naše Země je kulatá, Co žije a roste na Zemi, Koloběh vody v přírodě, Země, voda, vzduch, Pohled z okna, Kudy chodím celý den

Téma: Vznik a vývoj života a člověka

Náměty: Nálezy zkamenělin, Pravěk, Jeskynní malby, Narodilo se děťátko, Vynášení Morény, Člověk a technika, Člověk a počítač

Téma: Báje a legendy

Náměty: Čtyři světové strany, Slunce a měsíc, Hvězdné nebe nad hlavou, Duha, Přivolávání deště, Strom jako bájný

motiv, Bludiště, Noemova archa, David
a Goliáš

Tematický okruh: Příroda

Téma: Život

Náměty: Jaké znáš rostliny, jaké znáš zvířata,
Hmyzí společenství, Dno rybníka, Jaro
v koruně stromu, Odlet ptáků do teplých
krajín, Zimní spánek, Rodinný portrét

Téma: Neživá příroda

Náměty: Zem, po které chodím, Podoby vody,
Nebe a mraky, Sopka, Krápníky,
Mýdlové bubliny

Téma: Rostliny

Náměty: Rostliny potřebují vodu, Barvy louky,
Pohádka o makové panence,
Pampelišky, Co tu roste, co tu kvete,
Zásoby na zimu, Sbírka podzimních
listů, List

Téma: Živočichové

Námět: Mraveniště, Motýlí křídla, Ulita, Hadí
král, Ptačí stopy, Pták a vejce, Ovečka,
Pejska trápí blešky, Kočka

Tematický okruh: Člověk

Téma: Já a ti druzí

Náměty: Fronta na zmrzlinu, Kamarád, Hra
s otisky rukou a prstů, Tady jsem byl,
Jak vypadám, Moje oblíbené barvy

Téma: Rodina, domov, škola

Náměty: Maminka a tatínek jsou s námi, Portrét
babičky nebo dědečka, Přípravy
na Vánoce, Slavnostní večeře, Co rád
jím, Náš dům, Cesta do školky, Naše
paní učitelka

Téma: Práce, sport a hry

Náměty: S maminkou, s tatínkem v práci,
Řemesla a povolání, Město, Moje
nejmilejší zvířátko, Zimní sporty,
Cirkus, Moje nejmilejší hračka

Téma: Technika

Náměty: Strom pro veverka, Vosí hnízda, Světlo
a tma, Stroj na výrobu..., Bouřka,
Majáky, Dům, byt, pokoj, Dopravní
prostředky

Téma: Umění

Náměty: Pohádková postava, Návštěva v divadle
a v zákulisí, Sedíme v kině, Betlém

Tematický okruh: Náš svět

Téma: Svět, jak ho vnímáme

Náměty: Na pouti, Pestrost květin

Téma: Svět, jak ho pozorujeme

Náměty: Kohout, Veselá abeceda, Věci
kolem nás

Téma: Svět, ve kterém žijeme

Náměty: Táborák, Domy, ulice a města,
Ohňostroj

Téma: Obrázky z historie naší země

Náměty: Staré pověsti české, Dobývání hradu,
Výstava obrazů

Téma: Svět našich všedních dnů

Náměty: Pohádka o šnekovi, jak si stavěl
domeček, Byl jednou jeden král,
Jak jsme jeli na prázdniny, Pomoc
zvířátkům v zimě, Mám chřipku,
Pomáhám mamince, Požár, Svátky
roku, A zase je podzim

(Roeselová, 1995)

3.2.5 Vztah námětu a techniky

Námět přináší do výuky obsah a odpovídá učiteli na rozhodující otázku „Čím se dnes budeme zabývat?“. Druhou nezbytnou otázkou, na kterou by měl učitel dokázat odpovědět, a která se týká techniky tvorby, zní: „Jakým způsobem budeme námět zpracovávat?“ (Do techniky se zahrnují samozřejmě i instrumenty a materiál, protože jedno bez druhého nemůžeme uskutečnit.). Technika tvorby (včetně dovednosti provedení) ve velké míře rozhoduje o tom, jak výstižně bude obsah vyjádřen a do jaké míry bude sdělný.

Je zřejmé, že pro jeden námět lze použít mnoho různých technik, a naopak prostřednictvím jedné techniky můžeme vyjádřit velkou řadu námětů. Ve většině případů námět a techniku snadno odlišíme, ale mohou se i prolínat (technika se může stát námětem tvorby).

Když zadáme námět a techniku společně, vzniká učební úloha – zadání a vzdělávací výzva pro děti. Učení při ní probíhá formou výtvarné činnosti. (Slavíková, 2007)

Uvažujeme o něm dle našeho záměru. Pokud chceme, aby se děti naučily danou techniku, námět na své důležitosti klesá a ponechává soustředění na způsobu zacházení s instrumentem či materiálem.

Nejčastěji se však učitelé snaží, aby technika a námět byly na stejné úrovni. Pak tedy úkol vychází z námětu a přitom děti seznamuje s technikou.

(Hazuková, 2011)

3.3 Výzkumná sonda v mateřských školách

3.3.1 Dotazník

Dotazník je metoda pro hromadné shromažďování informací za pomoci písemně zadávaných otázek. Při hromadném rozesílání může pokrýt velké skupiny respondentů. Tento způsob zadávání má však nevýhodu v tom, že návratnost bývá nízká – kolem 30%. (Průcha, 1995)

Gavora (2000) pak uvádí, že co se týče správnosti odpovědí, někteří respondenti odpovídají přesně, jiní si odpovědi spíše „přibarvují“. Na anonymní dotazníky se zpravidla odpovídá pravdivěji než na neanonymní. Dotazník má být dlouhý jen tak, aby výzkumník získal všechny potřebné údaje. U hromadně zasílaných dotazníků by délka vyplňování měla být maximálně 15 min. Při tomto způsobu zadávání je vhodné k dotazníku přiložit průvodní dopis. V něm pak výzkumník vysvětluje, proč se obrací na respondenta a žádá jej, aby dotazník vyplnil. Zároveň se zmiňuje, do kdy je potřeba jej vrátit.

Struktura dotazníku

Vstupní část dotazníku obsahuje hlavičku (jméno autora dotazníku), cíl dotazníku, většinou i zdůrazňuje význam odpovědí. Dále se skládá z pokynů, jak dotazník vyplňovat. V druhé části jsou vlastní otázky.

Otázky by měly být formulovány tak, aby byly srozumitelné a jednoznačné. Existují tři typy, a to uzavřené, polouzavřené a otevřené. Uzavřené jsou takové, které nabízí hotové odpovědi. Respondent už jen zaznačí vhodnou odpověď. Polouzavřené otázky nabízejí nejdříve alternativní odpověď a poté žádají vysvětlení v podobě otevřené otázky, nebo otevřenou možnost (Jiné). V dotazníku nemusí být zastoupen pouze jeden z těchto druhů.

(Průcha, 1995; Gavora, 2000)

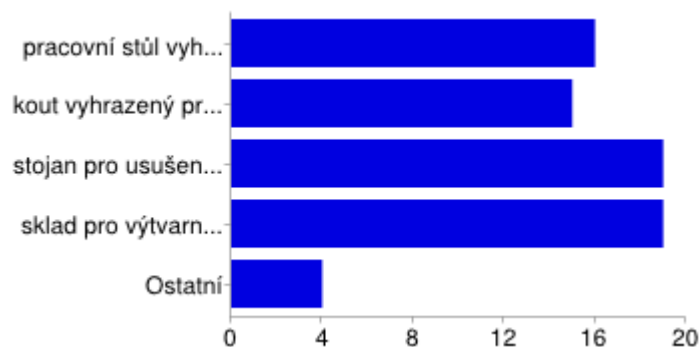
Realizace

Pro velký počet mateřských škol v Plzni jsem si zvolila online dotazník. Vytvořila jsem jej v Google Doc, kde jsem si z prázdného formuláře poskládala a upravila dotazník tak, jak jsem potřebovala. Výhodou byla možnost nastavení různých druhů odpovědí (zaškrtačací políčka, více odpovědí atd.) a vytvoření dotazníku bez registrace a placení. Dotazník, který je k vidění v příloze (Příloha č. 1, str. I), se skládá ze čtyř hlavních otázek a dvou podotázek. Otázky jsou převážně polouzavřené. Když byl

dotazník hotový, stačilo jen zkopírovat odkaz a rozeslat jej hromadným e-mailem všem 48 státním mateřským školám v Plzni. Kontakty jsem si našla přes seznam plzeňských mateřských škol z internetové adresy www.plzenskeskoly.cz. Na stránkách škol je většinou pouze kontakt na ředitelku školy, proto jsem zasílala odkaz na dotazník z větší části právě jim. V e-mailu jsem je však požádala, aby mi jej vyplnil vždy jeden zaměstnanec (buď ředitelka, nebo učitelka). Díky online dotazníku stačilo jen kliknutím označit políčka s hodící se odpovědí, popřípadě dopsat další alternativy do možnosti „Jiné“. Na konci dotazníku jsem poprosila aspoň o název mateřské školy, abych pak mohla pět z nich vybrat pro následující rozhovor. Ovšem co se týče jmen, byl dotazník anonymní. Když byl dotazník vyplněn, nebylo potřeba jej posílat zpět e-mailem, stačilo pouze kliknout na konci dotazníku na „odeslat“ a odpovědi se automaticky započítaly. Abych měla z čeho zpracovávat, obvolala jsem před odesláním všechny školky a informovala je o dotazníku. Mimo jiné jsem jim řekla a poté i napsala, že na doplnění mají dva týdny (od 23. 1. do 6. 2.). Volání se vyplatilo, jelikož mi jich zpátky přišlo 26 vyplněných, což je 54% návratnost.

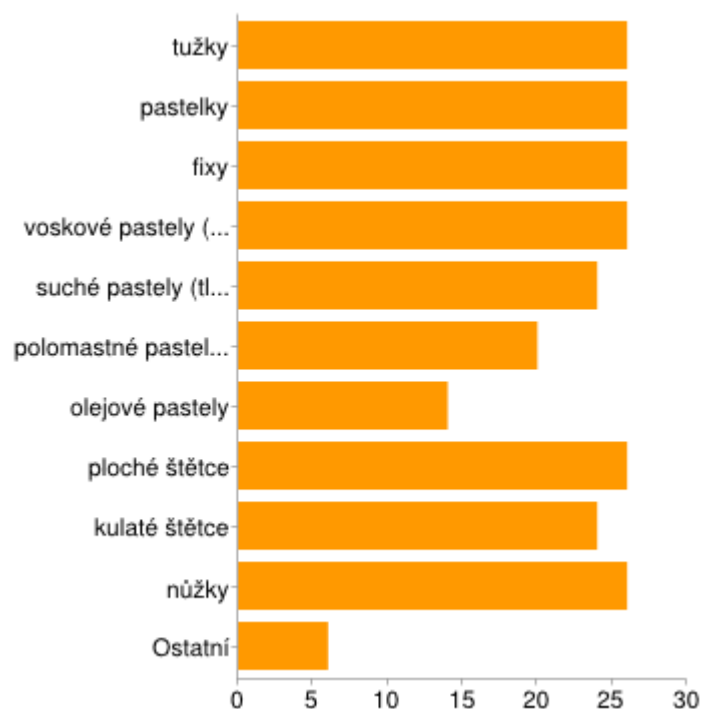
Analýza a interpretace dat

Z výsledků (viz. Příloha č. 2, str. III) vyšlo, že v plzeňských mateřských školách, co se týče vybavení tříd pro výtvarné činnosti, převládají spíše stojany pro usušení prací a sklad pro výtvarné pomůcky a dětské práce nad pracovními stoly či kouty vyhrazenými pro výtvarné činnosti. Avšak jak je vidět v grafu č. 1, rozdíly nejsou až tak zásadní. Někteří pedagogové ještě k vybavení doplnili police, kapsáře a regál pro výtvarné pomůcky, materiály a dětské práce. V jedné školce se ještě objevila keramická dílna. Je možné, že je součástí třídy, jelikož nebyla uvedena jako speciální místnost. Proto mě celkem překvapilo, že z 26 škol, které dotazník vyplnily, mají pouze dvě speciální třídu pro výtvarné činnosti. Z toho tedy usuzuji, že když školky nabízejí výtvarný kroužek, provádějí jej učitelky v jedné ze tříd mateřské školy.

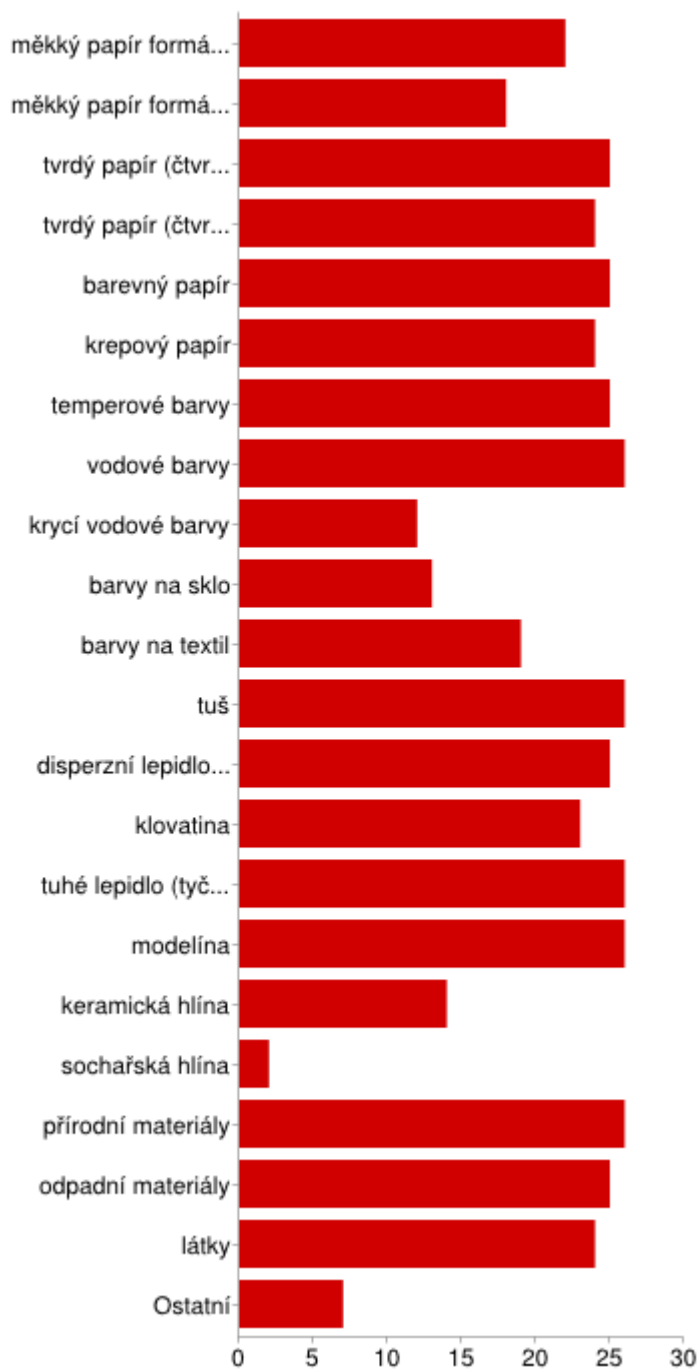
graf č. 1

Co se týče výtvarných pomůcek, jak jde vidět na grafu č. 2, nejméně se z dané nabídky pomůcek ve školách objevují olejové pastely. Může se tedy jednat o neznalost rozdílů mezi těmito a jinými pastely, avšak u všech kromě těch olejových jsou v dotazníku drobné nápovědy. Dále z výsledků dotazníků vyplynulo, že tužky, pastelky, fixy, voskové pastely, ploché štětce a nůžky mají ve všech školkách, které jej vyplnily. Suché pastely a kulaté štětce se vyskytují skoro ve všech. Polomastné pastely nevyužívá pouze pár školek. V možnosti „Jiné“ byly vypsány ještě vzorované válečky, zmizíky, tupovací houbičky, rozmývatelné pastelky, stabilo kraiony pro grafomotoriku, uhly, šablony, špejle, dřívka, vatové tyčinky, izolepa a sešívačka. Dalším překvapením bylo, že i v dnešní době někteří pedagogové nerozeznají nástroje od materiálů. V možnosti „Jiné“ se totiž právě v sekci pomůcky objevily některé materiály. Je pravda, že některé (jak už zaznělo v teoretické části) mohou být zařazeny do obou sekcí. Avšak právě lepidla, prstové barvy, inkousty, tuše, čtvrtky, samolepící barevné tapety, barevné papíry a čtvrtky, tempery, vodové barvy, barvy na textil a nejrůznější zbytky papírů jednoznačně patří do materiálů. Možná byla paní učitelka, která většinu těchto „pomůcek“ vypsala, nedočkavá, nepočkala si na další otázku a zpětně odpověď už neopravila.

graf č. 2

Z výtvarných materiálů, jak jde vidět na grafu č. 3, všechny školky pracují s vodovými barvami, tuší, tuhým lepidlem, modelínou a přírodními materiály. Většina jich pak pracuje s měkkými papíry formátu do A4, tvrdými papíry od menších formátů po ty větší, s barevným i kreповým papírem, s temperovými barvami, Herkulem, klovinou, odpadními materiály a látkami. Více než polovina těchto školek pracuje s měkkými papíry formátů nad A3 a s barvami na textil. Dalšími materiály, které využívá zhruba polovina školek, jsou keramická hlína, barvy na sklo a krycí vodové barvy. U krycích barev se už ale nabízí otázka, zda vůbec vyplňující věděli, o jaké barvy se jedná. Pouze dvě školky z dvaceti šesti pracují se sochařskou hlínou.

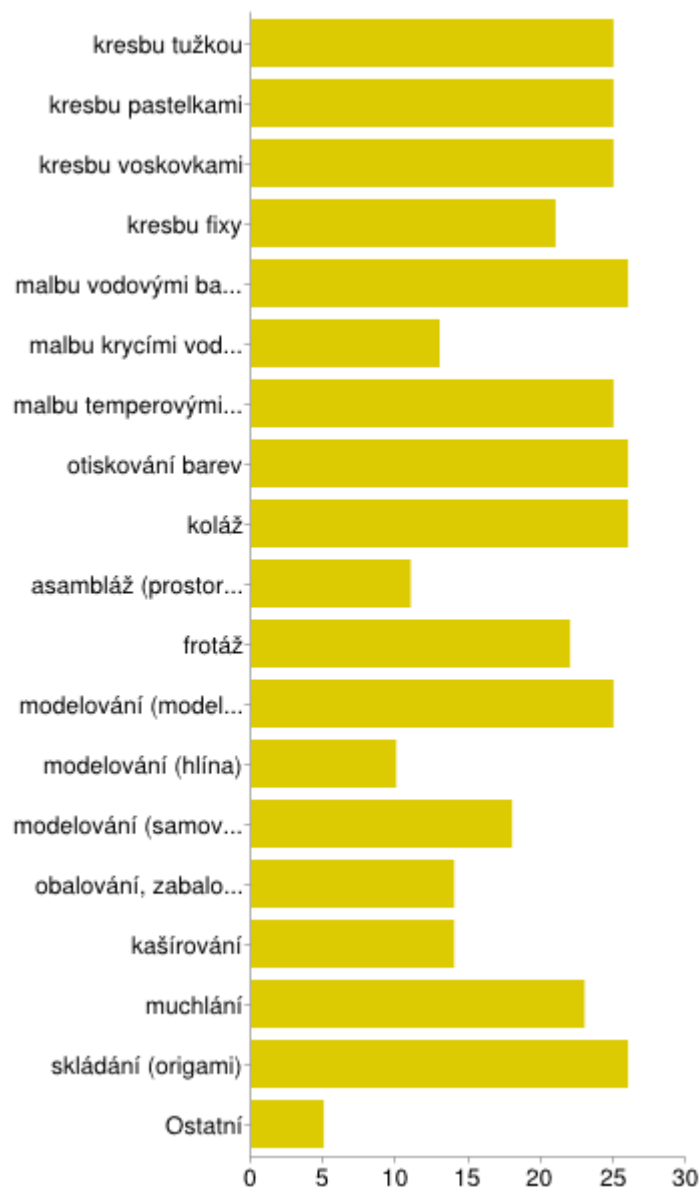
graf č. 3

Dále některé školky uvedly, že pracují s vlnou, lýkem, samotvrdnoucí hmotou, fimo, vzorky tapet, tvrdými kartony, vatou, inkoustem, folií, alobalem, drátky, pilinami, knoflíky, slaným těstem, studeným porcelánem, vatovými tampony, potravinovými barvami, barvami do malířských nátěrů, vatovými kuličkami, hedvábným, vlnkovaným a vařlovaným papírem, skleněnými a dřevěnými výřezy. Víčka, které uvedla jedna paní učitelka, bych zařadila do odpadového materiálu a také se zde

objevily zmizíky, které patří zase do nástrojů. Jak jde z doplněných odpovědí vidět, některé paní učitelky jsou hodně kreativní a nebojí se ledacos využít.

Z nabídky v dotazníku, jak jde vidět v grafu č. 4, ve všech dvaceti šesti školkách používají techniku malby vodovými barvami, otiskování barev, koláže a skládání z papíru. Většina z nich realizuje techniky kresby tužkou, pastelkami, voskovkami a fixy, malbu temperovými barvami, frotáže, modelování s modelínou a muchlání. Kolem poloviny vyplňujících pracuje s technikami obalování, zabalování, kaširování a malby krycími vodovými barvami. Nejméně v těchto školkách dělají asambláže a modelují s hlinou. Nízký výskyt malby s krycími vodovými barvami ve výtvarných technikách logicky navazuje na již nízký výskyt krycích barev v materiálech. Avšak v tabulkách s výsledky, které jsou k nalezení v příloze, nedává moc smysl ten fakt, že ve dvanácti školkách pracují s krycími vodovými barvami, ale už ve třinácti z nich používají techniku malby s těmito barvami. Ovšem nižší výskyt kresby s tužkami, pastelkami, voskovkami a fixy než u samotných nástrojů chápu tak, že v řízených výtvarných činnostech je některé učitelky nevyužívají, ale jsou zde pro volnou hru, při níž si s nimi děti kreslí. Modelínu mají ve všech školkách, akorát jedna z nich s ní podle výsledků nemodeluje, takže ledaže by paní učitelka opět nechala děti vytvářet si z ní volně u stolečku, ale ve výtvarných činnostech ji ještě nevyužila. U keramické hlíny to však už nedává moc smysl, protože ji mají ve čtrnácti školkách, ale už jen v deseti s ní modelují a ve volné hře si moc neumím představit, jak paní učitelka nechá děti samy si z ní vytvářet. Jako další techniky uvedly učitelky vyškrabávání, zmizíkovou techniku, odkrývací techniku, zapouštění barev, sypaní barev do vlhkého podkladu, kresbu tuší do vlhkého podkladu, tisk vlastnoručními tiskátky, malbu na krupici, stříhání, vytrhávání z papíru a malbu na sklo. I z těchto nápadů jde vidět, že podle odpovědi jedné z nich hledají stále nové techniky.

graf č. 4

3.3.2 Rozhovor

Při rozhovoru jde o interpersonální kontakt, nejčastěji tváří v tvář, což by mělo být zárukou pravdivých a dostatečných odpovědí. Je to výzkumná metoda, která zachycuje nejen fakta, ale i hlouběji proniká do postojů respondentů. Úspěšnost rozhovoru závisí na tom, aby výzkumník navodil raport. To znamená navázání přátelského vztahu a atmosféry. Na rozdíl od dotazníku je lepší pomocí rozhovoru orientovat výzkum intenzivně: vzorek respondentů je sice menší, ale zato ponoření do problematiky je hlubší. Rozhovor trvá většinou déle než vyplňování dotazníku.

Druhy rozhovoru

Rozhovor může být strukturovaný, polostrukturovaný nebo nestrukturovaný. Ve strukturovaném jsou otázky a nabídka odpovědí pevně dány. Co se týče času, není náročný. Nestrukturovaný rozhovor naopak dává odpovědím úplnou volnost. Tyto údaje se však těžko vyhodnocují. Pak je tu ještě polostruktrurovaný, který má nabídku odpovědí, ale k tomu se ještě od respondenta žádá objasnění odpovědí.

Prostředí pro rozhovor

Prostředí, ve kterém se provádí rozhovor, musí být tiché, klidné a bez přítomnosti jiných lidí. V opačném případě může navodit nežádoucí reakce respondenta. Nestačí však pouze oddělený prostor, tento prostor má být i kulturní. Rozhovor v pochybných prostorách nebo někde na chodbě pravděpodobně nevzbudí v respondentovi důvěru k výzkumníkovi.

Průběh rozhovoru

Ve vstupní části se výzkumník zaměřuje na motivování a zaujetí respondenta a na navození osobního vztahu. V ní také vysvětluje záměr rozhovoru a snaží se odstranit obavy respondenta. Při něm se pak má výzkumník chovat přátelsky, ale přitom profesionálně. I přestože je rozhovor ústní, jeho obsah a průběh musí být promyšlený, a to i tehdy, když musí výzkumník reagovat velmi pružně.

Odpovědi respondenta může výzkumník zaznamenat pomocí zapisování. Výzkumník zapisuje odpovědi rovnou. Může při tom používat zkratky či symboly.

(Gavora, 2000)

Realizace

Ze seznamu školek, jejichž učitelky/učitelé odpověděly na dotazník, jsem vygenerovala za pomoci generátoru náhodných čísel (viz www.generatorcisel.zaridi.to) pět školek. Tyto školky jsem znovu obvolala a naštěstí mi v nich dovolili tento rozhovor udělat. Během jednoho týdne jsem postupně obešla všech pět školek a domluvila se s konkrétními učitelkami na časy rozhovorů. Jelikož rozhovor nebyl moc dlouhý, shodly jsme se, že může být proveden ve školce během pracovní doby. Ovšem v čase, kdy jsou ve třídě učitelky dvě a tím pádem bude na chvíli s dětmi druhá kolegyně. Navíc byla potřeba klidného prostředí, proto jsme rozhovor dělaly většinou v oddělené místnosti od dětí (v ředitelně, jídelně) nebo venku, tedy tam, kde nemohl učitelku nikdo znervózňovat nebo rušit. Během dalšího týdne se mi povedlo všechny rozhovory zrealizovat. Všechny paní učitelky byly ochotné a rozhovor nezabral tolik času, takže jsem je od práce dlouho nezdržela. Když některé nebylo něco na otázce úplně jasné, vysvětlila jsem jí to.

Pro rozhovor jsem si v Microsoft Office Word připravila záznamový arch (viz. Příloha č. 3, od str. IX). Jednalo se o řízený polostrukturovaný rozhovor, v němž jsem pokládala sedm otázek. Do archu jsem si mohla ihned zapisovat odpovědi a psát poznámky. Ty jsem pak následně doma přepsala do smysluplných vět a pak už jednotlivé odpovědi porovnávala.

Analýza a interpretace dat

Z rozhovorů, které jsou k nahlédnutí v již zmíněné příloze, vyplynulo, že tři z pěti tázaných školek člení témata, z nichž pak přecházejí ke konkrétním námětům, podle ročního období. Jedna školka dělí témata podle tradic a v jedné z nich dokonce nemají předem určené rozdělení, takže je na učitelkách, jak si témata samy určí.

Od témat k určitým námětům jich více dochází z knih nebo jiných zdrojů, ve kterých už buď konkrétní náměty jsou, nebo si k tématům nějaké vymyslí, či přizpůsobí. Dochází k nim i z nadřazených témat, pro které si už není těžké vymyslet ty podřazené, tedy konkrétní náměty. Někdy se

k nim už dostanou náměty rovnou, např. od kolegyň, či si plánují pomocí myšlenkové mapy. Jedna učitelka dokonce hrdě prohlásila, že má fantazii, takže jí nedělá problém něco vymyslet. Co se týče inspirace, všechny tázané ji berou v knihách a na internetu. Většina se také nechá inspirovat kolegyněmi a více z nich i dětmi. Dvě z pěti se inspiroují každodenními situacemi. Jako další možnosti se objevily i školní přednášky a školení poskytované školou.

Na otázku, zda využívají některé výtvarné techniky výhradně ke konkrétním námětům nebo naopak, odpověděla pouze jedna učitelka kladně. K zimním námětům, kde se objevuje sníh, zpravidla používá vatu a kokos a k podzimním námětům většinou listy. Paní učitelka vyjmenovala spíše materiály, ale chápu to tak, že myslela nejspíš nalepování těchto materiálů na papír. V jedné ze záporných odpovědí bylo zdůvodněno, že ve třídě střídají činnosti tak, aby se např. celý týden pouze nemalovalo a nemodelovalo se jen jednou za půl roku. Kolegyně se na to jedna druhou upozorňují.

V námětech, které byly zrealizované v tomto školním roce, se nejméně objevilo u tématu Vesmír. Všichni však realizovali na téma Roční období a Pohádky. Oblíbené náměty, neboli ty, které se objevily víckrát, se týkaly draků, sněhuláků, ježků, krmítek pro ptáčky, povolání, různých veselí, Vánoc a pohádek o zvířátkách. Dále se zde například objevily v Ročních obdobích náměty se skřítky, rampouchy a ledovým královstvím, u Zvířátek náměty se zvířecími stopami, mláďátky a jejich domečky, u Lidí náměty o jejich částech těla, postavách, rodinách a sportech, ve Světě náměty různých zemí a Nemocnice, ve Vesmíru náměty o kometě a planetáriu a v Pohádkách náměty s různými kouzelnými věcmi a nadpřirozenými postavami.

Z rozhovorů také vyšlo, že děti více baví náměty, ve kterých se objevují zvířátka nebo pohádkové bytosti. Podle toho, co podotkla jedna z učitelek, baví děti námět více, je-li spojen s nějakým zážitkem, který ve školce předtím prožijí. Nebo to může být i technikou, která námět určitým způsobem ozvláštní. Jedna učitelka dokonce řekla, že děti zaujal námět týkající se zdraví a nemoci.

Naopak ty, které jim dělají problém, jsou spíše abstraktního charakteru. Například, když jim paní učitelka zadala, aby nakreslily sebe, kdyby se proměnily v někoho jiného, nějaké povolání nebo symboly Vánoc. Děti pak většinou obkreslují od těch, které si s námětem dokážou poradit. Avšak dvě učitelky se s tím zatím ještě nesetkaly.

V poslední otázce mi měly popsat jednu z činností, která se jim třeba povedla. Činnosti byly těchto námětů: Poznáváme lidské tělo, Můj kostým, Můj medvěd Flóra, Trénink krasobruslařů a Kamarád pro skřítku Ferdáška. Dva z nich navrhly děti samy, z čehož jeden z nich navazoval na předchozí činnosti. Ostatní učitelky čerpaly inspiraci ve škole, z knížky a z pohádky. Výtvarné techniky, které použily, byly různé, v některých pracích jich bylo dokonce využito více. Objevilo se zde obtiskování rukou prstovými barvami, malba temperovými barvami, koláž, kresba pastelkami, vystřihování, nalepování, ubrousková technika, práce s přírodním materiálem, malba vodovými barvami a temperami. Činnosti trvaly od 15 min až po 3 dny. Většina jich ale byla dlouhá půl až tři čtvrtě hodiny. Nejvíce se pracovalo ve skupinách. V některých třídách se práce stupňovala, nejdříve se začalo od individuálních činností a v jednom případě skončila až kolektivní prací.

3.4 Komparace

Při srovnání literatury s výzkumem se první otázka dotazníku týkající se vybavení tříd pro výtvarné činnosti v některých bodech shoduje s textem, a to ve skladu pro výtvarné pomůcky, archivaci dětských prací a pracovním stole vyhrazeném pro výtvarné činnosti. Na druhou stranu ani kout vyhrazený pro výtvarné činnosti a stojan pro usušení prací není daleko od psaného. V koutě se jistě nachází více věcí, co jej dělají výtvarným, proto zde mohou spadat např. skříně pro výtvarné pomůcky, či nástěnky aj. Mezi tyto věci by se dal zařadit i stojan pro usušení prací. Police zmíněné v jednom dotazníku jsou také v textu k nalezení. Otázka týkající se speciálních tříd pro výtvarné činnosti je otázkou navíc.

Co se týče instrumentů, lze dohledat v textu vše, tedy tužky, pastelky, fixy, voskové pastely, suché pastely, polomastné pastely, olejové pastely, ploché štětce, kulaté štětce i nůžky. Jako další vypsaly paní učitelky tupovací houbičky, uhly, špejle, vatové tyčinky a dřívka, které se v nabídce literatury objevují také. Dále pak ještě připsaly vzorované válečky, zmizíky, rozmývatelné pastelky, stabilo kratony pro grafomotoriku, šablony, izolepu a sešivačku. Ty už se sice v textu neobjevují, ale jistě budou v jiné literatuře k dohledání, protože nástrojů je pro výtvarnou výchovu mnoho.

V otázce i ve zpracované literatuře týkající se materiálů se dají v teoretické části vyhledat měkké i tvrdé papíry všech formátů, barevné papíry, temperové i vodové barvy, tuš, lepidlo Herkules, klovatina, modelína, keramická i sochařská hlína, přírodní a odpadní materiály. Zato krepový papír, krycí vodové barvy, barvy na sklo i na textil, tuhé lepidlo a látky jsem v literatuře nenašla, ale na praxích jsem se s většinou těchto materiálů setkala, takže vím, že se používají. Tapety, kartony, slané těsto, folie, alobal a drátky, které uvedly učitelky jako další materiál, který používají, se naopak v textu objevuje. Taktéž víčka a knoflíky, když je zařadíme do odpadního materiálu a lýko s vlnou, které spadají pod textilní vlákna. Vyloženě samotvrdnoucí hmota a fimo zde zmíněno není, ale hmot k modelování je spousty a tyto dvě pod ně taky spadají. Přímou vata, vatové tampony a vatové kuličky uvedeny nejsou. Ale jsou zde vatové tyčinky, proto vše, co má základ z vaty, se počítá. Inkoust je podobný tuši, proto už také není uveden. Piliny, studený porcelán, potravinové barvy, barvy do malířských nátěrů, hedvábný, vlnkovaný a vaflový papír a skleněné a dřevěné výřezy jsou materiály, které nejsou až tak běžné a vypovídají o učitelčině kreativě a její odvaze pracovat s něčím novým.

V podkapitole o technikách je popsána kresba i malba všeobecně, avšak v té o instrumentech a materiálech se objevují techniky právě s konkrétními nástroji nebo materiály. Koláž, asambláž a frotáž jsou dokonce samostatně popsány. Modelování je opět, jako kresba a malba, pojato všeobecně. Otiskování barev, obalování a muchlání jsou

v přehledu také zmíněny. Techniky kaširování a skládání (např. origami) v rešerši uvedeny nejsou, ale určitě budou k dohledání v jiných knihách. I v praxi lze zjistit, že minimálně skládání se ve školách hodně využívá, což potvrdil i dotazník. Kaširování není v mateřských školách až tak běžné, ale některé šikovné paní učitelky si poradí i s ním. Mezi dalšími technikami, které učitelky zmínily, se objevily odkrývací technika, stříhání a vytrhávání z papíru. Odkrývací techniku lze najít v popisu kresby, stříhání a vytrhávání z papíru u materiálů v jeho popisu. Dalšími zmíněnými technikami jsou vyškrabávání, zmizíková technika, zapuštění a sypaní barev do vlhkého podkladu, kresba tuší do vlhkého podkladu, tisk vlastnoručně vyrobenými tiskátky a malba na krupici. Tyto techniky už v textu nalézt nejde, jelikož výtvarných technik je mnoho a všechny by se sem ani nevešly. Ale opět se potvrzuje, jak jsou některé paní učitelky inovativní a zkoušejí i méně známé techniky.

Když srovnám rozhovor o námětech s použitou literaturou, tak první otázku o členění témat v ní nenajdeme, jelikož se člení většinou na základě školních a pak třídních vzdělávacích plánů, což může mít každá školka jinak. Avšak z praxe mohu říct, že členění témat podle ročního období je celkem časté.

Odpovědi na druhou otázku týkající se inspirace už v textu najdeme. Jsou zde minimálně náměty všedních situací a přicházející od dětí. Inspiraci čerpanou v knihách a na internetu v použité literatuře najdeme jako náměty zprostředkované četbou nebo jinými médii. Hledání inspirace u jiných, např. kolegyň nebo kamarádek, v textu nenajdeme, ale z praxe je to hodně známá věc. Další inspirační zdroje, které v rešerši nejsou, jsou škola a školení. Jak od témat k námětům dojít, je v textu uveden pouze příklad, a to za pomoci myšlenkové mapy, což jedna učitelka také odpověděla. Ostatní nápady, pocházející rovnou z knih či jiných zdrojů nebo od kolegyň, se zde nevyskytují.

Odpověď na otázku týkající se využívání stejné techniky k určitým námětům a naopak je v podkapitole o vztahu námětu a techniky. Shoduje se s většinou učitelek, a to že používají více technik k jednomu námětu a

naopak. Pouze jedna používá výhradně jednu či dvě techniky k zimním námětům se sněhem a převážně jednu k podzimním námětům.

V příkladech námětů se objevují všechna témata, která jsou v záznamovém archu rozhovoru. Jsou uvedena pod tematickými okruhy, tématy nebo náměty. Náměty, ze kterých mají děti větší radost, se shodují s textem, jelikož odpovědi v rozhovoru i literatura uvádí, že bývají spojené se zvířátky a pohádkami. Naopak náměty, které dělají dětem potíže výtvarně se vyjádřit, zde už uvedené nejsou. Koneckonců se jedná spíše o individuální problematiku, jelikož někomu jde tohle a druhému zase něco jiného.

Když měly učitelky popsat jednu výtvarnou činnost, jejich náměty se opět daly zařadit mezi tematické celky, témata či přímo náměty v přehledu námětů. Inspirace se rovněž shodovala s těmi, co byly již zmíněny. Techniky byly už převážně vypsány buď v textu, nebo v dotaznících, avšak objevila se zde ještě nejmenovaná ubrousková technika. Délka činností záležela i na tom, zda byla výtvarná činnost prováděna v kuse nebo rozfázovaná. Záleželo i na tom, zda děti pracovaly individuálně, ve skupinkách nebo kolektivně. Avšak časová náročnost spolu s typem práce dětí již nepatří do tématu této práce, proto nejsou v textu uvedeny.

4. ZÁVĚRY

Cílem této práce bylo zmapovat nabídku výtvarných instrumentů, materiálů, technik a námětů v dostupné literatuře a porovnat ji se stavem v praxi plzeňských mateřských škol. Dovoluji si tvrdit, že tento cíl je splněn. Pomocí probádané literatury jsem vytvořila rešerši, ve které jsem vypsala vybavení tříd, materiální prostředky a námět ve výtvarné výchově předškoláků. Pak jsem pomocí dotazníků zjistila, jak to vypadá s vybavením tříd pro výtvarnou výchovu, výtvarnými nástroji, materiály a technikami v mateřských školách v Plzni. Následně jsem za pomoci rozhovorů zjistila, jak to vypadá ve výtvarné výchově předškolního vzdělávání i co se týče námětů. Nakonec jsem odpovědi z dotazníků a rozhovorů porovнала s prozkoumanou literaturou.

Díky dotazníků a rozhovorů nakonec vyplynulo, že literatura se poměrně shoduje s reálným výtvarným vybavením a zaměřením v mateřských školách v Plzni. Předem nabízené odpovědi dotazníku se s textem shodovali v každé otázce alespoň z poloviny. Avšak většina jich byla shodná nadprůměrně. Rozhovor neboli odpovědi týkající se námětů na tom byly trochu hůře. Ne všechny otázky lze najít v probádané literatuře, ale většina jich k dohledání je. Koneckonců ne všechny knihy zabývající se touto tematikou byly použity a záleží na školách, učitelích a jejich kreativě, jaké výtvarné instrumenty, materiály, techniky a náměty k výtvarným činnostem s dětmi použijí.

Tato bakalářská práce může sloužit jako inspirace pro učitelé mateřských škol, kteří si zde mohou najít nástroje, materiály, techniky či náměty pro výtvarné činnosti. Ale zároveň také pro rodiče předškolních dětí, či jiné osoby, které s dětmi rády výtvarně tvoří.

Těm, kteří by se chtěli zabývat stejným, či podobným tématem bych chtěla doporučit nejen literaturu, kterou jsem použila, jelikož jí je mnohem více. Nakonec přesvědčit se, jak to s vybavením tříd pro výtvarné činnosti doopravdy je, je nejlepší v mateřských školách osobně nebo pomocí různých výzkumných šetření.

Résumé

Bachelor dissertation applies mainly instruments, materials, techniques and subject used in art activities by preschool children. By map literature apply one's mind to this problems I made some knowledge and characteristic of this equipment and ideas. Then I tried to find out by questionnaire and interview with teachers in kindergartens in Pilsen, how art really looks there. After that I compared answers from questionnaires and interviews with literature. And this was a point, find out, how is this literature identical with reality. From research came out that what is written in books is mostly appears in practice too. Finally always depend on teachers and what they use in kindergartens.

Použitá literatura

- Gavora, P., *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000. ISBN 80-85931-79-6
- Hazuková, H., *Příprava učitele na rozhodování ve výtvarné výchově I*. Praha: Pedagogická fakulta UK, 1994.
- Hazuková, H., *Příprava učitele na rozhodování ve výtvarné výchově II*. Praha: Pedagogická fakulta UK, 1995.
- Hazuková, H., *Výtvarné činnosti v předškolním vzdělávání*. Praha: Dr. Josef Raabe, s. r. o., 2011. ISBN: 978-80-87553-30-5
- Lamserová, J., Preissová, R., *Výtvarné vyjadřování. Práce s barvou ve výtvarné výchově na základní škole*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987.
- Nedvědová, Z., Zatloukalová, I., *Výtvarná tvorba*. Olomouc: Rubico, 2000. ISBN 80-85839-46-6
- Průcha, J., *Pedagogický výzkum: uvedení do teorie a praxe*. Praha: Karolinum, s. r. o., 1995. ISBN 80-7184-132-3
- Roeselová, V., *Námět ve výtvarné výchově*. Praha: Sarah, 1995.
- Roeselová, V., *Techniky ve výtvarné výchově*. Praha: Sarah, 1996. ISBN 80-902267-1-X
- Slavík, J., *Kapitoly z výtvarné výchovy I. (zkušenost, dialog, koncept)*. Praha: Katedra výtvarné výchovy pedagogické fakulty UK, 1993.
- Slavík, J., *Umění zážitku, zážitek umění: teorie a praxe artefiletiky 1. díl*. Praha: Pedagogická fakulta UK, 2001. ISBN 80-7290-066-8
- Slavík, J., Wawrosz, P., *Umění zážitku, zážitek umění: teorie a praxe artefiletiky 2. díl*. Praha: Pedagogická fakulta UK, 2004. ISBN 80-7290-130-3
- Slavíková, V., Slavík, J., Eliášová, S., *Dívej se, tvoř a povídej! : artefiletika pro předškoláky a mladší školáky*. Praha: Portál, s. r. o., 2007. ISBN 978-80-7367-322-2

Slavíková, V., Slavík, J., Hazuková, H., *Výtvarné čarování: artefiletika pro předškoláky a mladší školáky*. Praha: Pedagogická fakulta UK, 2003. ISBN 80-7290-016-1

Smith, R., *Encyklopedie výtvarných technik a materiálů*. Praha: Slovart, s. r. o., 2013. ISBN 978-80-7391-482-0

Svobodová, M., *Výtvarná výchova v předškolním věku*. Havlíčkův Brod: Tobiáš, 1998. ISBN 80 85808-47-1

Seznam grafů a příloh

Graf č. 1	27
Graf č. 2	28
Graf č. 3	29
Graf č. 4	31
Ukázka dotazníku	I
Tabulka odpovědí č. 1	III
Tabulka odpovědí č. 2	IV
Tabulka odpovědí č. 3	V
Tabulka odpovědí č. 4	VII
Vyplněné rozhovory	IX

Přílohy

Příloha č. 1 - Ukázka nevyplněného dotazníku

Výtvarné činnosti v MŠ

Autor: Petra Lysáková

Cíl dotazníku:
zjistit, jaká je vybavenost tříd pro výtvarné činnosti a jaké výtvarné techniky a materiály využívají učitelé mateřských škol v Plzni

Význam odpovědí:
Po zpracování dotazníku se vytvoří škála výtvarných technik, instrumentů a materiálů, které se nejvíce či nejméně v MŠ v Plzni objevují. Tato škála bude využita v mé bakalářské práci.

Pokyny k vyplnění dotazníku:
Označte políčka, která odpovídají popisu vaší třídy a práce. Počet označených políček je libovolný, avšak počítá se s tím, že aspoň jedno v každé otázce bude vyplněno. Vyplňujte podle pravdivosti. Pokud není možnost, kterou byste zvolili mezi odpověďmi, dopište ji do políčka určeného pro text.

Dotazník je anonymní!

*Povinné pole

1) Jak je vybavena vaše běžná třída pro výtvarné činnosti? *
V naší třídě se nachází:

- pracovní stůl vyhrazený pro výtvarné činnosti
- kout vyhrazený pro výtvarné činnosti
- stojan pro usušení prací
- sklad pro výtvarné pomůcky a archivaci dětských výtvorů
- Jiné:

V naší mateřské škole ... speciální třída pro výtvarné nebo pracovní činnosti. *
Doplňte

je
 není

2) Jak je na tom vaše třída s pomůckami pro výtvarné činnosti? *
V naší třídě máme tyto pomůcky:

- tužky
- pastelky
- fixy
- voskové pastely (voskovky)
- suché pastely (tlusté válečky)
- polomastné pastely (tenké hranoly)
- olejové pastely
- ploché štětce
- kulaté štětce
- nůžky
- Jiné:

3) S jakým materiálem pracujete při výtvarných činnostech? *

- měkký papír formátu do A4
- měkký papír formátu od A3
- tvrdý papír (čtvrťka) formátu do A4
- tvrdý papír (čtvrťka) formátu od A3
- barevný papír
- krepový papír
- temperové barvy
- vodové barvy
- krycí vodové barvy
- barvy na sklo
- barvy na textil
- tuš
- disperzní lepidlo (Herkules)
- klovatina
- tuhé lepidlo (tyčkové)
- modelína
- keramická hlína
- sochařská hlína
- přírodní materiály
- odpadní materiály
- látky
- Jiné:

4) Jaké výtvarné techniky používáte při výtvarných činnostech? *

Už jsme zkusili tyto techniky:

- kresbu tužkou
- kresbu pastelkami
- kresbu voskovkami
- kresbu fixy
- malbu vodovými barvami
- malbu krycími vodovými barvami
- malbu temperovými barvami
- otiskování barev
- koláž
- asambláž (prostorová koláž)
- frotáž
- modelování (modelína)
- modelování (hlína)
- modelování (samovytrvzovací hmota)
- obalování, zabalování
- kašírování
- muchlání
- skládání (origami)
- Jiné:

Název, adresa případně číslo mateřské školy, ve které pracujete: *

Uveďte alespoň některý z těchto identifikačních údajů

Příloha č. 2 - Tabulky odpovědí na dotazník

Tabulka č. 1

MŠ/vybavení	stůl	kout	sušák	sklad	ostatní	spec.třída
87.	*	*	*	*		
46.		*	*	*		
55.	*		*	*	police	
81.	*	*	*			*
50.	*		*		kapsáře	
21.		*	*	*		
80.	*					
70.		*	*	*		
32.	*	*	*	*		
33.		*	*	*		
Benešovská	*		*			
22.	*		*	*		
Křimice		*		*		
23.	*	*		*	keramická dílna	
2.		*		*		
7.	*	*	*	*		
29.		*	*			
57.	*	*			regál	
64.	*			*		*
51.	*		*	*		
56.	*		*	*		
6.	*	*	*	*		
90.			*	*		
61.		*	*			
63.				*		
16.	*		*	*		

Tabulka č. 2

MŠ/nástroje	tužky	pastelky	fixy	voskovky	s. pastely	p. pastely	o. pastely	pl. štětce	kul. štětce	nůžky
87.	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
46.	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
55.	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
81.	*	*	*	*	*		*	*	*	*
50.	*	*	*	*	*			*	*	*
21.	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
80.	*	*	*	*	*	*		*	*	*
70.	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
32.	*	*	*	*	*	*		*	*	*
33.	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
Benešovská	*	*	*	*	*			*	*	*
22.	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
Křimice	*	*	*	*	*			*	*	*
23.	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
2.	*	*	*	*		*		*	*	*
7.	*	*	*	*	*	*		*	*	*
29.	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
57.	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
64.	*	*	*	*	*	*		*	*	*
51.	*	*	*	*	*	*		*	*	*
56.	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
6.	*	*	*	*	*	*	*	*		*
90.	*	*	*	*		*	*	*		*
61.	*	*	*	*	*			*	*	*
63.	*	*	*	*	*			*	*	*
16.	*	*	*	*	*	*		*	*	*
ostatní	46. MŠ	válečky vzorované, zmiziky, tupovací houbičky, rozmývatelné pastelky, stabilo kraiony pro grafomotoriku, uhly, atd.								
	55. MŠ	lepidla, prstové barvy, inkousty, tuše, čtvrtky, samolepící barevné tapety, barevné papíry a čtvrtky, tempery, vodovky, barvy na textil								
	70. MŠ	je jich mnohem více	32. MŠ	tempery	29. MŠ	uhly				
	2. MŠ	vodové barvy, nůžky, šablony, nejrůznější zbytky papírů, špejle, dřívka, vatové tyčinky, lepidla, izolepa, sešivačka								

Tabulka č. 3 - 1. část

materiál/ MŠ	87.	46.	55.	81.	50.	21.	80.	70.	32.	33.	Benešovská	22.	Křimice
m. p. A4	*	*		*	*	*	*	*	*	*	*		
m. p. A3	*	*		*	*	*	*	*	*	*		*	*
tvr. p. A4	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
tvr. p. A3	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
bar. Papír	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
krep. papír	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
tem. barvy	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
vod. barvy	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
kr. v. barvy	*	*		*		*		*		*		*	*
barvy-sklo	*			*	*	*		*		*			
barvy-tex.	*		*	*		*		*		*		*	*
tuš	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
Herkules	*	*	*		*	*	*	*	*	*	*	*	*
klovatina	*	*		*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
tuhé lepidlo	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
modelína	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
ker. hlína	*	*				*			*	*		*	*
soch. hlína	*					*							
př. mater.	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
odp. mat.	*	*	*	*	*	*	*	*		*	*	*	*
látky	*	*		*	*	*	*	*	*	*	*	*	*

ostatní	46. MŠ	vlna, lýko, samotvrdnoucí hmota, fimo
	55. MŠ	vzorky tapet, tvrdé kartony, vata
	50. MŠ	inkoust, zmizíky
	21. MŠ	folie , alobal, tapeta , vata , drátky , piliny
	33. MŠ	knoflíky, víčka

Tabulky č. 3 - 2. část

materiál/MŠ	23.	2.	7.	29.	57.	64.	51.	56.	6.	90.	61.	63.	16.
m. p. A4	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
m. p. A3	*	*	*		*	*	*		*				*
tvr. p. A4	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
tvr. p. A3	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*		*
bar. papír	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
krep. papír	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*		*
tem. barvy	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*		*
vod. barvy	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
kr. v. barvy	*				*	*			*				
barvy-sklo	*		*		*		*			*	*		*
barvy-tex.	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*			*
tuš	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
Herkules	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
klovatina	*	*	*	*	*	*		*	*	*	*		*
tuhé lepidlo	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
modelína	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
ker. hlína	*		*		*	*				*	*		*
soch. hlína													
př. mater.	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
odp. mat.	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
látky	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*		*

ostatní	2. MŠ	slané těsto, studený porcelán, vata, vatové tampony, potravinové barvy, barvy do malířských nátěrů, vlna
	7. MŠ	vlna, vatové kuličky, hedvábný, vlnkovaný, vařlovní papír, skleněné a dřevěné výřezy

Tabulky č. 4 - 1. část

techniky/MŠ	87.	46.	55.	81.	50.	21.	80.	70.	32.	33.	Benešovská	22.	Křimice
tužky	*	*	*	*	*		*	*	*	*	*	*	*
pastelky	*	*	*	*	*		*	*	*	*	*	*	*
voskovky	*	*	*	*	*		*	*	*	*	*	*	*
fixy	*	*		*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
vod. barvy	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
kr. v. barvy	*	*		*		*		*		*		*	*
tempery	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
otiskování	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
koláž	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
asambláž	*	*				*		*		*		*	
frotáž	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*		*	*
modelína	*	*	*	*	*	*		*	*	*	*	*	*
hlína	*	*		*		*						*	
samotvr. hm.	*	*		*		*		*		*		*	*
obal., zabal.	*	*			*	*		*		*		*	
kašírování	*	*		*		*		*		*		*	*
muchláž	*	*			*	*	*	*	*	*	*	*	*
skládání	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*

ostatní	46. MŠ	otiskování, vyškabávání, zmiziková technika
	55. MŠ	zmizikování
	70. MŠ	stále hledáme nové

Tabulka č. 4 - 2. část

techniky/MŠ	23.	2.	7.	29.	57.	64.	51.	56.	6.	90.	61.	63.	16.
tužky	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
pastelky	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
voskovky	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
fixy	*	*	*	*	*	*			*	*	*		*
vod. barvy	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
kr. v. barvy	*				*	*		*	*				
tempery	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*		*
otiskování	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
koláž	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
asambláž	*				*				*	*	*		
frotáž		*	*	*	*		*	*	*	*	*	*	
modelína	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
hlína	*		*		*	*							*
samotvr. hm.	*	*	*			*	*	*	*	*	*		*
obal., zabal.	*	*	*		*	*	*				*		
kašírování	*	*	*		*		*		*				
muchláž	*	*	*		*	*	*	*	*	*	*	*	*
skládání	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*

ostatní	7. MŠ	stříhání, vytrhávání z papíru, malba na sklo
	2. MŠ	odkrývací technika, zapuštění barev, sypání barev do vlhkého podkladu, kresba tuší do vlhkého podkladu, nejrůznější vlastnoručně vyrobená tiskátka, malba na krupici

Příloha č. 3 – Vyplněné záznamové archy rozhovorů

Děkuji, že jste si na mě udělala čas. Tento rozhovor bude navazovat na dotazník, který se týkal vybavení, materiálů a technik týkajících se výtvarných činností v mateřských školách v Plzni, který jste již vyplnila. Tentokrát se ale bude týkat výtvarných námětů a vše kolem nich. Odpovědi budou rovněž použity k mé bakalářské práci. Rozhovor je anonymní. Můžeme začít?

16. MŠ

1) Členíte témata na základě ročního období nebo jinak?

Pokud jinak, jak?

Ano, témata máme členěna na základě ročního období.

2) Jak dojdete od témat ke konkrétním námětům? Kde berete inspiraci k výtvarným námětům a technikám?

Většinou předem plánuji pomocí myšlenkové mapy, nebo když si něco prohlížím, něco mě zaujme a já si to přizpůsobím k tématu.

- V knihách
- Od kolegyň/kamarádek
- Na internetu
- Z každodenních situací
- Z rozhovorů s dětmi

Ze školních přednášek, ze školení.

3) Využíváte nějaké výtvarné techniky výhradně ke konkrétním námětům nebo naopak?

Pokud ano, jaké?

Ne, střídám činnosti tak, aby se např. celý týden pouze nemalovalo a aby se nemodelovalo jednou za půl roku. Upozorňujeme na to jedna druhou.

4) Jaké náměty jste s dětmi realizovali na daná témata v tomto školním roce?

- Roční období – Pouštíme draky, Ledové království
- Příroda – Ptáci na zahradě
- Zvířátka – Mlád'átka domácích zvířat, Tučňáci
- Lidé – Části těla
- Svět - Arktida, Antarktida
- Vesmír – Pád komety, Planetárium
- Pohádky – Bouda budka
- Jiné:

5) Jsou náměty, ze kterých mají děti větší radost?

Pokud ano, z jakých?

Většinou z těch, které se týkají zvířat. Např. nedávno jsme to spojili s vycházkou a šli jsme nakrmit nutrie a kachny.

6) Jsou náměty, při kterých naopak dětem dělá problém se výtvarně vyjádřit?

Pokud ano, při jakých?

Problém jim dělalo, když jsem jim zadala: Kým by ses chtěl stát, kdyby ses měl v někoho proměnit?, tak to děti obkreslovaly jedno od druhého.

7) Vzpomeňte si na nějakou výtvarnou činnost, která se vám třeba hodně povedla a popište ji prosím.

- Jaký měla námět: **Poznáváme lidské tělo**
- Kde jste k němu vzala inspiraci: **ve škole**
- Jakou technikou jste ji dělali: **obtiskování rukou prstovými barvami**
- Jak dlouho práce trvala: **půl hodiny**
- Zda děti pracovaly **individuálně/ve skupinách/kolektivně. ale 3 najednou třeba**

Tak a to je konec. Já Vám děkuji za spolupráci.

22. MŠ

1) Členíte témata na základě ročního období nebo jinak?

Pokud jinak, jak?

Ano členíme je podle ročního období.

2) Jak dojdete od témat ke konkrétním námětům? Kde berete inspiraci k výtvarným námětům a technikám?

K námětům dojdou většinou z témat nadřazených (např. počasí) a z nich se mi už náměty samy nabízí.

- V knihách
- Od kolegyň/kamarádek
- Na internetu
- Z každodenních situací
- Z rozhovorů s dětmi

3) Využíváte nějaké výtvarné techniky výhradně ke konkrétním námětům nebo naopak?

Pokud ano, jaké?

Ne, výhradně nikoliv.

4) Jaké náměty jste s dětmi realizovali na daná témata v tomto školním roce?

- Roční období – Rampouchy, Sněhulák
- Příroda - Sněženky
- Zvířátka - Krmítka
- Lidé – Rodina, Povolání
- Svět – Nemocnice, Karneval
- Vesmír -
- Pohádky – O koblížkovi, O rukavičce, O vílách
- Jiné: -

5) Jsou náměty, ze kterých mají děti větší radost?

Pokud ano, z jakých?

Hodně je bavila práce na námět Vitamíny a bacily.

6) Jsou náměty, při kterých naopak dětem dělá problém se výtvarně vyjádřit?

Pokud ano, při jakých?

Ne, zatím se mi to ještě nestalo.

7) Vzpomeňte si na nějakou výtvarnou činnost, která se vám třeba hodně povedla a popište ji prosím.

- Jaký měla námět: Můj kostým
- Kde jste k němu vzala inspiraci: od dětí, z předchozích činností
- Jakou technikou jste ji dělali: malba temperovými barvami
- Jak dlouho práce trvala: 40 min
- Zda děti pracovaly individuálně/ve skupinách/kolektivně.

55. MŠ

1) Členíte témata na základě ročního období nebo jinak?

Pokud jinak, jak?

Je na nás, jak si témata vymyslíme, nemáme předem určené rozdělení, proto je členíme jak kdy.

2) Jak dojdete od témat ke konkrétním námětům? Kde berete inspiraci k výtvarným námětům a technikám?

V knihách a od kolegyň už získávám rovnou náměty.

- V knihách
- Od kolegyň/kamarádek
- Na internetu
- Z každodenních situací
- Z rozhovorů s dětmi

3) Využíváte nějaké výtvarné techniky výhradně ke konkrétním námětům nebo naopak?

Pokud ano, jaké?

Ano, k zimním námětům, kde se objevuje sníh, používám vatu nebo kokos a k podzimním námětům hodně využívám listí.

4) Jaké náměty jste s dětmi realizovali na daná témata v tomto školním roce?

- Roční období – Sněhuláci, Draci (z papíru)
- Příroda -
- Zvířátka – Zvířecí stopy, Ježci
- Lidé –
- Svět –
- Vesmír -
- Pohádky – Můj medvěd Flóra
- Jiné: Ohňostroj

5) Jsou náměty, ze kterých mají děti větší radost?

Pokud ano, z jakých?

Děti bavily naposled ty Zvířecí stopy, ale bylo to spíše technikou, protože obtiskovaly molitanové houbičky namočené v temperových barvách a to se jim líbilo.

6) Jsou náměty, při kterých naopak dětem dělá problém se výtvarně vyjádřit?

Pokud ano, při jakých?

Ne, všechno si vždy vysvětlíme.

7) Vzpomeňte si na nějakou výtvarnou činnost, která se vám třeba hodně povedla a popište ji prosím.

- Jaký měla námět: Můj medvěd Flóra
- Kde jste k němu vzala inspiraci: z pohádky
- Jakou technikou jste ji dělali: koláž
- Jak dlouho práce trvala: 45 min
- Zda děti pracovaly individuálně/ve skupinách/kolektivně.

63. MŠ

1) Členíte témata na základě ročního období nebo jinak?

Pokud jinak, jak?

Témata máme rozčleněna na základě tradic.

2) Jak dojdete od témat ke konkrétním námětům? Kde berete inspiraci k výtvarným námětům a technikám?

Vycházím z témat v knížce a k tomu mě napadají různé náměty.

- V knihách
- Od kolegyň/kamarádek
- Na internetu
- Z každodenních situací
- Z rozhovorů s dětmi

3) Využíváte nějaké výtvarné techniky výhradně ke konkrétním námětům nebo naopak?

Pokud ano, jaké?

Ne, využívám různých technik.

4) Jaké náměty jste s dětmi realizovali na daná témata v tomto školním roce?

- Roční období - Sněhuláci
- Příroda -
- Zvířátka -
- Lidé – Zaměstnání, Zimní sporty
- Svět – Masopust
- Vesmír -
- Pohádky - Čerti
- Jiné: Vánoce

5) Jsou náměty, ze kterých mají děti větší radost?

Pokud ano, z jakých?

Ano mají velkou radost z pohádek, naposled se jim moc líbili Čerti.

6) Jsou náměty, při kterých naopak dětem dělá problém se výtvarně vyjádřit?

Pokud ano, při jakých?

Když měly děti za úkol ztvárnit nějaké Povolání, tak se objevilo hodně obkreslování od souseda, zřejmě protože to dané povolání neuměly nakreslit.

7) Vzpomeňte si na nějakou výtvarnou činnost, která se vám třeba hodně povedla a popište ji prosím.

- Jaký měla námět: Trénink krasobruslařů
- Kde jste k němu vzala inspiraci: z knížky
- Jakou technikou jste ji dělali: kresba pastelkami, vystřihování a nalepování
- Jak dlouho práce trvala: 15 - 20 min
- Zda děti pracovaly individuálně/ve skupinách/kolektivně.

64. MŠ

1) Členíte témata na základě ročního období nebo jinak?

Pokud jinak, jak?

Ano, témata členíme podle ročního období.

2) Jak dojdete od témat ke konkrétním námětům? Kde berete inspiraci k výtvarným námětům a technikám?

Mám fantazii, takže vymyslet k tématům nějaké náměty není u mě problém.

- V knihách
- Od kolegyň/kamarádek
- Na internetu
- Z každodenních situací
- Z rozhovorů s dětmi

3) Využíváte nějaké výtvarné techniky výhradně ke konkrétním námětům nebo naopak?

Pokud ano, jaké?

Ne, výhradně ne.

4) Jaké náměty jste s dětmi realizovali na daná témata v tomto školním roce?

- Roční období – Skřítkci, Ledová královna, Vánoční stromeček, Symboly vánoc
- Příroda – Příroda v zimě, Příroda na podzim
- Zvířátka – Ježci, Kaštanová zvířátka, Krmítka ptáčkům, Zvířecí domečky
- Lidé – Postavy
- Svět -
- Vesmír -
- Pohádky – Ovčí babička
- Jiné:

5) Jsou náměty, ze kterých mají děti větší radost?

Pokud ano, z jakých?

Hodně je bavili Skřítkci.

6) Jsou náměty, při kterých naopak dětem dělá problém se výtvarně vyjádřit?

Pokud ano, při jakých?

Problém jim dělaly Symboly vánoc. I když jsme si je společně vyjmenovali, stejně jim dělalo problém si je vybavit, nebo je nakreslit.

7) Vzpomeňte si na nějakou výtvarnou činnost, která se vám třeba hodně povedla a popište ji prosím.

- Jaký měla námět: Kamarád pro skřítkka Ferd'áška
- Kde jste k němu vzala inspiraci: od dětí
- Jakou technikou jste ji dělali: ubrousková technika, práce s přírodním materiálem, malba vodovkami a temperami
- Jak dlouho práce trvala: 3 dny
- Zda děti pracovaly individuálně/ve skupinách/kolektivně.